

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2000-2001

25 april 2001

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

– van de heer Carl Decaluwe c.s. –

betreffende maatregelen ter bevordering van kwaliteit in de media

HOORZITTING

VERSLAG

**namens de Commissie voor Cultuur, Media en Sport
uitgebracht door mevrouw Mieke Van Hecke**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Jos Stassen.

Vaste leden :

de heren Carl Decaluwe, Eddy Schuermans, mevrouw Riet Van Cleuvenbergen, mevrouw Mieke Van Hecke ;

de heren Frans De Cock, Peter Gysbrechts, Marino Keulen, Cis Schepens ;

mevrouw Marijke Dillen, de heren Julien Librecht, Miel Verrijken ;

de heren Chokri Mahassine, Dany Vandenbossche ;

de heer Jos Stassen ;

mevrouw Margriet Hermans.

Plaatsvervangers :

de heer Freddy Sarens, mevrouw Gisèle Gardeyn-Debever, de heren Luc Martens, Joachim Coens ;

de heren André Denys, Jacques Devolder, Jacques Laverge, Paul Wille ;

mevrouw Niki De Gryze, de heren Pieter Huybrechts, Felix Strackx ;

de heren Peter De Ridder, André Van Nieuwerkerke ;

de heer Jo Vermeulen ;

de heer Herman Lauwers.

Zie :

110 (1999-2000)

– Nr 1 : Voorstel van resolutie

**Hoorzitting van 23 maart 2000 betreffende het
voorstel van resolutie van de heer Carl Decaluwe
c.s. betreffende maatregelen ter bevordering van
kwaliteit in de media**

Lijst van de genodigden

De heer Cas Goossens, voormalig administrateur-
generaal van de VRT

De heer Jaak Vandyck, journalist Belang van Lim-
burg, voorzitter van de Vereniging van de Vlaamse
Radio en Televisiepers

Prof. Jan Kerkhofs, em. KULeuven

De heer Peter Nikken, Stichting Jeugdinformatie
Nederland

Hoorzitting

De voorzitter : Dames en heren, de vergadering is geopend. Ik heet alle deelnemers welkom in deze hoorzitting, die we organiseren naar aanleiding van enkele bezorgdheden over ontwikkelingen in de media. We hebben de bespreking van het thema verdeeld over twee zittingen, een over kwaliteit en een over deontologie. Vandaag gaat het over de kwaliteit in de media.

We hebben vier gastsprekers uitgenodigd. Elke spreker beschikt over een twintigtal minuten. Daarna kunnen er vragen worden gesteld.

Professor Kerkhofs heeft het woord.

De heer Jan Kerkhofs, emeritus professor : Mijnheer de voorzitter, geachte leden, iedereen kijkt naar de televisie en luistert naar de radio volgens eigen interesse en huisstijl. Mijn interesse gaat – op mijn 76 jaar – uit naar Radio 3, Canvas, BBC, Euronews, Arte, National Geographic Channel, en Zweites Deutsches Fernsehen. Dat geeft u een idee van mijn achtergrond. Ik beperk me in deze spreekbeurt strikt tot het kwaliteitsprobleem, waarover ik enkele ideeën in het midden wil gooien. Ik vertrek daarvoor van de vraag wat mensen beschouwen als kwaliteit.

Zopas werd het derde Europees waardenonderzoek van de Europese, Belgische en Vlaamse studies van de stichting European Values Study, EVS, beëindigd. Dit onderzoek is representatief voor een half miljard mensen. Op de vraag welke waarden mensen thuis aan hun kinderen vooral meegeven, kwamen uit de enquêtes in alle generaties de vier volgende hoedanigheden als eerste uit de bus : eerlijkheid – ondanks alle schandalen -, verdraagzaamheid en respect, verantwoordelijkheidsgevoel en goede manieren. De goede manieren scoorden bij de Vlamingen iets hoger dan bij de Walen. Mijns inziens liggen daarin enkele aanvaardbare criteria voor het beoordelen van de kwaliteit.

Ik begin met de eerlijkheid. Onder alle instellingen waarin men vertrouwen heeft, komt het onderwijs in Vlaanderen veruit op de eerste plaats. Het is de vraag in hoeverre een publiek dat in hoge mate bij het onderwijs in al zijn vormen is betrokken, van de jongeren in de peuterschool tot de ouderen in hun vrije tijd-universiteit, hierover wordt geïnformeerd. Ik heb de indruk, voor zover ik hier ten lande naar de televisie kijk, dat het onderwerp uitblinkt door afwezigheid. Voor de jongere generatie hoort de Europese Unie tot de koplopers onder de instellingen die men het meest vertrouwt, althans volgens

het wetenschappelijk onderzoek. Het moet echter gezegd dat de naam van de Europese Unie bij de jongeren de voorbije jaren wat door schandalen is beklad.

Reeds jaren pleit ik bij politiek en cultureel verantwoordelijken, tot zelfs bij de heer Delors, om in elk land van de Europese Unie minstens éénmaal per maand een uur te wijden aan Europa. Om mijn honger te stillen moet ik na het nieuws van de VRT toch nog afstemmen op Euronews om te weten wat er gebeurt. De mensen weten veel te weinig over de grote voordelen van de EU voor ons en voor Europa, over de werking ervan, en over de uitdagingen die de EU biedt. Iedereen weet dat Vlaanderen en België in de komende jaren niet veel meer zullen zijn dan slechts één van de 'Länder' in de 'Bundesrepublik Europa'. Daaraan zou meer aandacht mogen worden besteed willen we een Europees zelfbewustzijn ontwikkelen.

Ook het volgende thema is gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, en niet op losse ideeën die in sommige kranten zomaar worden verspreid. Nog altijd noemen twee derden van de burgers van de EU zich religieus. Ongeveer 70 percent noemt zich christen (katholiek, protestants, orthodox, enzovoort). In Europa en België vormen de vrijzinnigen en de overtuigde atheïsten een kleine minderheid. Wordt dit op eerlijke wijze in de media weerspiegeld ? Er worden vooroordelen geproduceerd. De BBC heeft vorige week beslist om ernstige inspanningen te doen om haar religieuze informatie te verbeteren. De BBC is voor mij nog steeds de norm der normen.

Bij de jonge Vlamingen van 18 tot 30 jaar scoort trouw als factor voor een geslaagd huwelijk veruit het hoogst. 95 percent zegt trouw zeer belangrijk te vinden, 4 percent vindt het belangrijk. Samen is dat 99 percent. Dat zijn cijfers van 1999, niet van het stenen tijdperk. Veel uitzendingen weerspiegelen echter de opvatting dat ontrouw de norm is en trouw de grote uitzondering.

Ik heb het nog steeds over eerlijkheid. Volgens hetzelfde EVS-onderzoek van 1999 voelen veruit de meeste Vlamingen zich tegelijk Vlaming en Belg, al beklemtonen de Vlamingen hun verbondenheid met Vlaanderen meer dan de Walen hun identificatie met Wallonië. In oktober komt het derde waarde-onderzoek voor België uit. Ik raad u aan het hoofdstuk van de heer Billiet te lezen. In hoeverre wordt in Vlaanderen kwalitatieve informatie gegeven over Wallonië, en omgekeerd in Wallonië over Vlaanderen ? We zijn verschillend, maar toch niet zo sterk als Patagoniërs en IJslanders.

De meeste mensen willen tegelijk economische vooruitgang én bescherming van het leefmilieu. Daaruit ontstaat een groeiende spanning, zoals bijvoorbeeld nu omtrent Doel. Wat doet men om dit spanningsveld op verstandige wijze te verhelderen, zodat de mensen niet met dwaze ideeën rondlopen? Het raakt iedereen. Men blijft echter zitten met vooropgestelde meningen, waardoor nodeloze polarisering ontstaat. Tot daar het punt eerlijkheid.

Het tweede punt is verdraagzaamheid. Het bevorderen van de verdraagzaamheid is zeer belangrijk om het publiek voor te bereiden op de onvermijdelijke multiculturele en multireligieuze wereld van morgen. Als we de Balkan buiten beschouwing laten, behoren Vlaanderen en Polen tot de meest xenofobe regio's in Europa. Een behoorlijke minderheid staat zeer terughoudend tegenover mensen van een ander ras, moslims en joden. Wie oog heeft voor het algemeen welzijn moet de bevolking voorbereiden. Volgens een recent VN-rapport zal Europa tegen 2025 ongeveer 159 miljoen migranten moeten integreren. Turkije is een toekomstig lid van de EU. Men moet er rekening mee houden dat dit land in 2025 87 miljoen inwoners zal tellen. Duitsland, waar nu reeds 2,2 miljoen Turken wonen, zal dan 80 miljoen inwoners hebben en kort daarop 70 miljoen. Men heeft er nauwelijks één kind per vrouw onder de 45 jaar, zoals in Italië en Spanje. Het grootste land van de EU zal dan een moslimland zijn. Men moet natuurlijk niet naïef zijn, maar men kan toch de aandacht vestigen op geleidelijke positieve veranderingen in een aantal landen met moslimtraditie en op wijzigingen in de mentaliteit van de jongere moslims in Europa.

Haast alle EU-landen worden regelmatig geconfronteerd met ernstige gevallen van corruptie. In België scoort 'liegen uit eigenbelang', na de schandalen, weer wat lager als toelaatbaar gedrag. Vergelijken met de Scandinavische landen blijft onze burgerzin echter zwak. Hoe moet een openbare omroep met dit fenomeen omgaan? Het gaat toch om het algemeen welzijn en alle burgers in dit land zijn op dit gebied toch vrij 'soepel'?

Verantwoordelijkheidsgevoel heeft ook te maken met een aantal domeinen en thema's zoals energiebronnen, gezondheidszorg, aandacht voor ouderen en voor kinderen, en veiligheid. Spelen de media positief of negatief in op de behoefte, vooral bij jongere generaties, aan zingeving? De Wereldgezondheidsorganisatie heeft vorig jaar tijdens haar congres in Wenen voorspeld dat één van de grootste kwalen in de 21ste eeuw depressie zal zijn. Kan men ook geen 'goede voorbeelden' geven van

mensen en instellingen die zich voor anderen inzetten, hier en elders? Uit het EVS-onderzoek blijkt overigens dat het gezin in alle landen het levensdoel is dat veruit als het belangrijkste wordt beschouwd. Wat wordt er gedaan om deze waarde weer te geven? De meeste studies wijzen er toch op dat voor psychische en sociale gezondheid een goed gezinsklimaat de belangrijkste factor is. Worden uitzonderingsgevallen in relaties en in seksualiteit niet overbelicht als 'normaal'? Ik ben zeer tolerant, maar de waarheid heeft ook haar rechten.

Een volgend punt dat in het onderzoek naar voren kwam, zijn de goede manieren. Het gaat hierbij niet enkel om beschaafd Nederlands en fatsoenlijke kleding, maar eveneens om hoffelijkheid bij interviews, ook tegenover politici en tegenover aan de kerken verbonden personen. Men mag de mensen niet oppervlakkiger en dommer inschatten dan ze zijn. Hoe zullen jonge ouders en kinderen reageren op programma's die 'weinig manieren' reveleeren? In hoeverre hebben media een nivellerende werking?

Belgen gebruiken, in vergelijking met andere landen, meer sedatieven. Wat is de verhouding tussen positieve en negatieve programma's? De media stralen een behoorlijke dosis scepsis uit. In tegenstelling tot Noord-Amerika zijn de Europeanen grootgebracht met de 'grands maîtres du soupçon'. We blijken heel weinig vertrouwen te hebben, niet alleen in de instellingen maar ook in mekaar. We staan zeer sceptisch tegenover elkaar. Realisme is goed, maar nihilisme bevat weinig boodschap. Mensen hebben behoefte aan perspectief. Op het groot aantal uiteenzettingen die ik de laatste tijd heb gegeven over de hoop waren veel mensen aanwezig. Hoe moeten we de voordelen van democratie, inspraak, milieuzorg, kleinschaligheid tot uitdrukking brengen?

Er wordt nu veel gesproken over euthanasie. In verhouding wordt er echter weinig gesproken over palliatieve zorgen. Er wordt nog minder gesproken over gelukkig oud worden en over de steun van vriendschap en van levensbeschouwing. Velen vrezen de globalisering, maar die is onvermijdelijk. Deze globalisering bevat ook veel positieve elementen. Hoe kan men ervoor zorgen dat jonge mensen de wereld verkennen? De wereld is immers toch maar een groot dorp.

Het volgende punt gaat over ontspanning. Velen zoeken terecht ontspanning in de televisie. Het werk kan zwaar zijn en men wil even ontsnappen aan de druk van een stresserende wereld. Goede ontspanningsprogramma's samenstellen is echter

moeilijk, onder meer omdat zwarte humor gemakkelijker is, maar echte humor moeilijk is.

Ik wil toch enkele vragen stellen bij bepaalde programma's. Zoals onder meer het geval is voor de reclamewereld, lijken de media – te – dikwijls wat eenzijdig een jonge samenleving te weerspiegelen tussen achttien en dertig jaar. In een snel verouderend Vlaanderen maken de oudere leeftijdscategorieën echter de grootste groep uit. Ouderen zijn kritischer en verlangen kwaliteit, ook in de ontspanning. Kijkcijfers mogen geen idool worden of een 'gouden kalf'.

Mijn laatste punt gaat over informatie. België is een heel klein land, en Vlaanderen nog kleiner. Vele Belgen reizen, voor zaken en voor toerisme. Kan men het ruimere vaderland, Europa, niet meer betrekken bij goede informatie over Europa ? Zo helpen we ook onszelf, met de nodige fierheid en relativering, beter te situeren op cultureel, sociaal, economisch en politiek vlak. Op ZDF zijn er bijvoorbeeld zeer goede programma's over Rusland, Afrika, het Middellandse-Zeegebied en over andere delen van de Europese Unie en Centraal-Europa.

Gezondheid is voor iedereen een grote waarde. Wordt hierover voldoende en verstaanbaar geïnformeerd ? Ik denk bijvoorbeeld aan informatie over preventie en overdreven consumptie van allerlei geneesmiddelen. Hoe evolueert de geneeskunde ? Doet men niet te snel wonderen verwachten ? Hoe kunnen we het beroep van het verplegend personeel herwaarderen ? Hoe kunnen we de mensen voorbereiden op het feit dat in de nabije toekomst ook dit personeel multicultureel zal zijn ? Men zal verplegend personeel moeten 'importeren' om de oude Belgen te verzorgen.

Veel thema's zijn te complex om in een snel interview evenwichtig en genuanceerd te behandelen. Kan men niet regelmatig langere en degelijke interviews verzorgen waardoor mensen een betere kijk krijgen op complexe situaties ? Tijd is geld, maar simplismen vertekenen de waarheid en houden dom en eenzijdig.

Politieke informatie is een heikel thema. Is er geen reëel gevaar dat – sommige – politici de media misbruiken, en dat omgekeerd sommige media de politici misbruiken ? Zijn media en politici zich voldoende bewust van de invloed die hun samenspel heeft op de waardeschaal en het normengeheel van de samenleving ? Een samenleving zonder waardeschaal en zonder respect voor een normengeheel verziekt onvermijdelijk. Waarom zouden we hier-

over eens niet degelijke debatten organiseren ? De bevolking moet immers op een geïnformeerde manier haar democratisch recht uit kunnen oefenen. Ik denk bijvoorbeeld aan uitleg over de grenzen van financiële mogelijkheden van ons land.

Ik heb waarschijnlijk meer verkiezingen meege maakt dan de meeste aanwezigen hier. De verkiezingsbeloften doen ons dromen van de hemel, maar na de verkiezingen komen we weer op de aarde terecht. Met beloften kan men het volk bedriegen. De eerste woorden Latijn die ik heb geleerd, waren 'mundus vult decipi'. De wereld wil bedrogen worden. Ik hoop dat dit niet juist is. Politiek scoort in alle enquêtes laag. Dat is niet goed. Maar wie is daarvoor verantwoordelijk ?

De voorzitter : De heer Vandyck heeft het woord.

De heer Jaak Vandyck : Ik zal even mezelf voorstellen. Mijn naam is Jaak Vandyck, ik ben 54 jaar en woon in Antwerpen. Van opleiding ben ik maatschappelijk werker. Ik heb aanvankelijk enkele jaren op personeelsdiensten gewerkt, maar sinds 1971 ben ik journalist. Ik werkte beurtelings voor Het Nieuwsblad, Zie-Magazine, Volksgazet, De Morgen en, sinds 12 jaar, voor Het Belang van Limburg.

Het grootste deel van mijn carrière was ik sportjournalist, chef sport en eindredacteur. De voorbije zes jaar houd ik me hoofdzakelijk bezig met de berichtgeving over radio en televisie. Ik ben voorzitter van de Vereniging van de Vlaamse Radio- en Televisiepers. Op zaterdag 5 februari heb ik sommigen onder u reeds toegesproken op de uitreiking van de jaarlijkse Prijzen van de Radio- en Televisiekritiek en de Prijs van de Vlaamse Gemeenschap voor het beste jeugdprogramma. Mijn excuus als ik in herhaling zal vallen, maar dat komt omdat mijn standpunten de voorbije zes weken eigenlijk niet ingrijpend zijn gewijzigd.

Uit de reacties op wat ik toen heb gezegd, heb ik begrepen dat mijn visie op de ontwikkelingen in de media als nogal somber werd beschouwd. Als dat zo zou zijn, dan wil ik dat meteen corrigeren. Natuurlijk zijn de kranten, de bladen en de radio- en tv-programma's die vandaag worden gemaakt beduidend beter dan die van tien, twintig of dertig jaar geleden. Laat daar geen twijfel over bestaan, dat is het punt niet. Het punt is dat we worden meegezogen in een marktgerichte logica. Het punt is dat de commercieel georiënteerde jongens vroeger net niet werden weggejaagd van de redacties, terwijl ze er nu ei zo na de dienst uitmaken. Dat

leidt bij herhaling tot normvervaging en tot ontsporingen.

Toen ik uw invitatie in de bus kreeg, was ik een beetje gegeneerd om hier naartoe te komen. Want wie ben ik, en wat heb ik u te zeggen? Ik ben toch ingegaan op uw verzoek omdat ik denk dat het belangrijk is dat de journalisten u duidelijk maken dat ze zelf niet gelukkig zijn met de huidige gang van zaken. Wij hebben nooit gevraagd naar vervlakking en verkleutering, evenmin naar kreten en geschreeuw. Ook wij zijn slachtoffer van wat ik voor het gemak maar de tijdgeest zal noemen.

Ik behoor tot de generatie van de soixante-huitards. Zelf was ik maar zo'n klein soixant-huitaarske, maar ik deed toch ook mee: als hofmeier van veel wishful thinking en mandarijn van allerlei nieuwlichterijen. Eén daarvan was een vrije, onafhankelijke en kritische pers. Tot in de jaren zestig, zelfs zeventig, kenden we een verzuilde, vooringenomen en tegenover het eigen nest volstrekt onderdanige en onkritische pers. Vanzelfsprekend heeft niemand heimwee naar die tijd. De journalistiek van toen was dringend toe aan frisse lucht. De vraag is echter wat wij hebben aangevangen met de terecht verworven vrijheid.

Ik zie twee elementen die een smet werpen op onze emancipatiestrijd. Ten eerste: de journalistiek werd in zekere mate vrij en onafhankelijk, maar niet in alle richtingen kritisch. De verzuiling werd doorbroken, maar in de plaats daarvan ontstonden onduidelijke clubjes die de politieke, maatschappelijke en culturele mode en trends bepalen, en uitmaken wie of wat in of uit is, en precies weten wie of wat correct is en wie of wat niet. Voor veel journalisten is de behoefte om erbij te horen en om vooral niet uit de toon te vallen, groter dan de durf om eigenzinnige standpunten in te nemen en desnoods tegen de stroom in te roeien. Daarmee zijn ze opnieuw spreekbuizen van voorgekauwde meningen. We staan dus nog altijd even ver van een ongebonden journalistiek. Jessie De Caluwé zei het laatst nog bij Jan Van Rompaey: 'Eén hond blaft, en de hele meute blaft mee.'

Ten tweede: in 1605 publiceerde de Antwerpse drukker Abraham Verhoeven voor de eerste keer zijn 'Nieuwe Tydinghen'. Hij vond daarmee de krant uit. Meer dan driehonderd jaren lang was de drukpers het informatiemiddel bij uitstek. Toen kwamen radio en televisie. De invloed van de televisie kan onmogelijk worden overschat. Laat mij enkele elementen aanstippen.

Vanzelfsprekend brengt televisie nieuws en duiding, maar dat is slechts een onderdeel van een veel ruimer aanbod dat in eerste instantie is gericht op amusement. Dat heeft geleid tot een mix van informatie en amusement. We hebben het dan over infotainment, over human interest, over reality-tv en over emo-tv.

Televisie registreert, maar wil graag ook regisseren, want dat verfraait de vormgeving en verhoogt de dramatiek. Daaruit vloeide de nieuwste mode voort, de docu-soap, of programma's waarin de feiten niet meer centraal staan, maar worden opgehangen aan 'De Gewone Man' die met die feiten krijgt te maken. Als dergelijke programma's integer worden gemaakt, is daar helemaal niks mis mee. Maar een en ander bleef niet zonder gevolgen voor de redacties van de geschreven pers. Ook daar slaat de infotainment wild om zich heen. Nieuws moet vooral leuk zijn. Wie zich durft afvragen of het ook relevant is en bijdraagt tot de democratische opdracht om de burger goed te informeren, is een zeur. Oppervlakkigheid is troef. Populair wordt verward met ordinair. Luchtig wordt verward met ledig.

We zijn steeds meer een doorgeefluik. De journalistiek glijdt af naar kleedkamerjournalistiek. Was het offside of niet? We stellen het niet langer zelf vast, maar gaan het vragen aan de spelers, aan de politici, de bedrijfsleiders, de woordvoerders, de administraties, de artiesten, de BV's. Als antwoord rekenen we op een snedige oneliner, want die is goed voor een pakkende titel.

Bladen werden producten, nieuws werd koopwaar. De norm is niet langer het nieuws selecteren en controleren, maar het als eerste publiceren, en vooral: scoren. Cafépraat, roddels en nergens bewezen beweringen worden lichtzinnig opgeklopt tot scoops. De heer Verduyn kan erover meepraten en kent de gevolgen. Hij is niet alleen. De Franstalige collega's die voor de rechtbank moesten verschijnen, mochten niet rekenen op enig begrip, maar betaalden cash. Wij moeten daarover niet jammeren, want zorgvuldigheid werd opgeofferd aan sensatie. Wij hebben het zelf gezocht.

Een al even irritante kwaal zijn de hypes die om de zoveel tijd losbarsten. Het ene jaar heten ze prinses Diana, het andere jaar de eclips, Filip en Mathilde of het millennium. Ze worden opgeblazen tot proporties die ze in de verste verte niet hebben. Op steeds meer pagina's staat steeds grotere flauwekul. Laten we eerlijk zijn: over de genante meligheid van de berichtgeving over het prinselijk huwe-

lijk en de Blijde Intredes kan een beetje journalist zich toch alleen maar schamen.

Ik vraag me af waar opgepepte marketeers naartoe willen. Als lezer wil ik natuurlijk gezellig mijn krantje lezen, maar als het even kan, wil ik graag ook wat meer vernemen over de samenhang en de achtergronden van de dingen. Ik mis een rubriek als 'Van kamerleden en senatoren' van Manu Ruys. Hij was nooit mijn idool, maar hij wist waarover het ging. Als bevoorrecht waarnemer maakte hij de lezer deelachtig aan de krachtlijnen die hij meende te onderkennen. Voor een ernstige analyse, gemaakt door een bekwame journalist die zijn werkterrein van nabij volgt en beheerst, is er tegenwoordig, letterlijk en figuurlijk, geen plaats meer.

Sterker, een journalist die verstand van iets heeft, is bijna verdacht geworden sinds om de vijf jaar van plaats veranderen werd verheven tot hoogste doel van het personeelsbeleid. Dat is nog niet eens het ergste. Eens 50-plusser is voor de journalist het risico reëel dat hij bij het huisvuil wordt gezet en wordt vervangen door een veel goedkopere beginnening. Dat gebeurt op ditzelfde moment bij Belga, een bedrijf dat niet in moeilijkheden verkeert. Ik aarzel niet, dames en heren, om op deze plaats dat schandaal aan te klagen.

Misschien is mijn pleidooi zinloos. Misschien zitten we in een onvermijdelijk proces. Misschien koester ik voorbijgestreefde gedachten over een journalistiek die iets verheven zou hebben. Het zij zo, maar ik verkeer in goed gezelschap. Ook onze beroepsverenigingen VVJ en AVBB maken zich zorgen. Het feit dat u deze week en volgende week deze hoorzittingen houdt, toont aan dat ook het beleid terecht is begaan met de maatschappelijke rol van de media.

Moet u dan de pen van de journalist mee vast houden en helpen zoeken naar een sterker werkwoord of een kleurrijker adjectief? Vanzelfsprekend niet. Wel kunt u de journalisten en de uitgevers nadrukkelijk wijzen op hun verantwoordelijkheden. Wat de journalisten betreft, denk ik aan journalistieke fair play, aan respect voor de geïnterviewde en voor de lezer, aan zin voor verantwoordelijkheid, aan de toepassing van de professionele en deontologische regels die eigen zijn aan het vak.

De uitgevers kunt u er allicht aan herinneren dat ze ook een educatieve opdracht hebben. U kunt hen er attent op maken dat ze meer kans maken de concurrentiestrijd te winnen met kwaliteit dan met pulp. U kunt ze wijzen op het belang van selectie, opleiding en leiding. U kunt hen ervan overtuigen

dat een redactiestatuut geen overbodige luxe is. Daarmee heb ik een aantal pijnpunten genoemd waar ik even op wou in gaan.

Het gebeurt nog zelden dat er een personeelsadvertentie voor een journalist verschijnt. Dat komt omdat bij een vacature doorgaans wordt geput uit de voorraad medewerkers, zeg maar uit het bestand van zogenaamde valse zelfstandigen. Dit is een fenomeen van de voorbije tien of vijftien jaar. Pas afgestudeerde jonge mensen draaien mee in het dagdagelijkse werk, met dien verstande dat ze geen gewoon bediendencontract krijgen, maar dat ze zich als zelfstandige moeten inschrijven. De wortel die voor hun neus wordt gehouden is dat ze, als ze goed zijn, na enkele jaren in vaste dienst zullen komen. Uitgevers noemen dit graag hun kweekvijver. In werkelijkheid hebben we te maken met een sociale wantoestand waar we bij herhaling scherp tegen hebben geprotesteerd. Zoals u weet, heeft dat onlangs bij Le Soir zelfs geleid tot een stakingsactie.

Om allerlei redenen kan dit ook een probleem van kwaliteit vormen. Sta me toe drie voorbeelden te geven. Het is evident dat deze jongeren zeer kwetsbaar zijn en dus niet in discussie zullen treden als ze dubieuze opdrachten krijgen. Ten gevolge van een gebrek aan kennis, inzicht en ervaring leidt de inzet van deze valse zelfstandigen vaak tot slordigheden, fouten, zelfs blunders. De toegang tot de markt wordt afgesneden voor bekwame jongeren die niet bereid zijn als valse zelfstandige te beginnen.

Dit brengt mij meteen tot het probleem van de opleiding. Hoofdredacteuren zullen u met fraaie verhalen van het tegendeel proberen te overtuigen, maar de realiteit leert dat redacties nauwelijks nog tijd uittrekken voor de opleiding van beginnelingen. Laat mij met enige zin voor overdrijving zeggen dat de opleiding erin bestaat uit te leggen hoe je de computer aan en uit zet.

Al doende leert men. Dat staat buiten kijf, maar als journalisten pretenderen dat één van hun functies die van waakhond is, dan hoeft ik er u niet van te overtuigen dat ze goed beslagen op het ijs moeten komen, en moeten blijven komen. Ik wil immers niet alleen pleiten voor een degelijke scholing, maar ook voor verdere begeleiding van jongere collega's en voor geregelde bijscholing, ook voor de ouderen.

Opleiding, begeleiding, leiding. Toen ik mijn journalistieke carrière begon, was Luc Van de Weghe, alias E. Troch, mijn eerste hoofdredacteur. Het was

een zeer belezen en gecultiveerde man, door iedereen gerespecteerd en boven elke verdenking verheven. Vandaag de dag zijn hoofdredacteurs zo iets als voetbaltrainers. Ze komen en gaan. Wie het tien jaar uitzingt, is Belgisch recordhouder. Op het ogenblik dat ze worden aangesteld, staan ze al met één been op straat, want drieduizend verkochte exemplaren minder en ze kunnen gaan.

Een nieuwe hoofdredacteur zal wel niet de intentie hebben om van pakweg Het Laatste Nieuws het Belgisch Staatsblad te maken, maar toch : allemaal hebben ze hun visie, allemaal leggen ze hun klemtonen, allemaal omringen ze zich met hun mannetjes. Een consistent beleid is ver zoek. Geen wonder dus dat de modale journalist zich na verloop van tijd in het haar krabt en zich afvraagt wat nu ook weer de redactionele lijn van zijn krant was.

Sta mij toe in dat verband te wijzen op het belang van een redactiestatuut, in gemeenschappelijk overleg afgesloten tussen uitgever en redactie. Redacties met een redactiestatuut zijn niet de regel, wel de uitzondering. Dat is jammer, want goeie afspraken over de spelregels kunnen alleen maar misverstanden voorkomen en zijn dus in ieders voordeel.

Ik wil niet flauw doen, maar voor de goede orde wijs ik ook nog even naar de toenemende werkdruk. Journalistiek is sowieso een dagelijkse race tegen de klok. Als journalisten onder steeds hogere druk worden gezet door bijkomende taken die voortvloeien uit de technologische ontwikkelingen en door overspannen marketeers die kicken op scoops, mag het u niet verbazen dat er hier of daar eentje uit de bocht gaat.

Ik ben me ervan bewust dat ik vooral over de geschreven pers heb gesproken. Daarom wil ik kort nog iets kwijt over de audiovisuele media. Als we het hebben over VRT, VTM, VT4, de lokale radio's en de landelijke commerciële radio's die eraan komen, dan ben ik een waarnemer, geen betrokken partij. Het is niet mijn taak me te mengen in bijvoorbeeld het debat over een reclamevrije of een reclame-arme VRT, noch in dat over het nieuwe decreet. Ik zal dat dan ook niet doen. Anderzijds ontgaat het me natuurlijk niet dat de openbare omroep onder vuur ligt vanuit een bepaalde hoek, die ieder van u kent.

Ik geloof niet dat het medialandschap aantrekkelijker wordt met een krimpscenario voor de VRT en de installatie van Vlaamse Berlusconi's. Daarom ben ik het grondig oneens met de georchestreerde campagne dat de openbare omroep alleen een aan-

vullende opdracht zou hebben en zich daarom zou moeten beperken tot zijn primaire taken, zijnde informatie en cultuur. Ook aantijgingen als zou met name TV1 alleen maar VTM achterna lopen, vind ik een karikatuur.

Ten eerste, wie wil een Radio 3-achtige openbare omroep die de kijker alleen maar verveelt met onverteerbare brokken en uitzendingen voor derden ? Ik niet, u wellicht ook niet, waarschijnlijk niemand. Toen het marktaandeel van de VRT een dieptepunt bereikte, greep de politiek in. Het zou bespottelijk zijn om vijf jaar later opnieuw in te grijpen omdat de VRT nu weer te slagvaardig is geworden. U moet weten wat u wilt.

Ten tweede, wie loopt wie eigenlijk achterna ? Ik wil beslist niet onaardig zijn tegenover VTM. De commerciële omroep doet wat hij moet doen, namelijk zoveel mogelijk kijkers bereiken. Hij doet dat buitengewoon goed, want hij is al tien jaar marktleider. Bovendien wordt tegenwoordig ook weer ruimte gemaakt voor programma's zoals 'Stoelendans' of het 'Schaduwkabinet'.

Mag ik toch uw aandacht even vragen voor de volgende resultaten : toen wij de meest recente Prijzen van de Radio- en Televisiekritiek en de Prijs van de Vlaamse Gemeenschap voor het beste Jeugdprogramma uitreikten, waren 14 van de 15 genomineerde programma's afkomstig van de Reyerslaan. Ons palmares leert dat alle winnaars van die prijzen uit hetzelfde nest komen. Hetzelfde geldt voor de Ha ! van Humo en voor de Prijs van de Kijker. De Top 100 van de kijkcijfers van het voorbije jaar werd gekleurd door VTM, maar de eerste acht plaatsen werden ingenomen door TV1-programma's.

Alle programma's die de voorbije jaren als echt vernieuwend mochten worden beschouwd, droegen de stempel VRT. Als u vergelijkbare programma's naast mekaar legt – 'Familie' en 'Thuis', 'Schaduwkabinet' en 'De zevende dag', 'Nonkel Jef' of 'De Kotmadam' en 'FC De Kampioenen', 'Het gevoel van' en het 'Swingpaleis', 'Hart van Vlaanderen' en 'Man bijt hond' – waar zit dan de meeste kwaliteit ? De vraag stellen, is ze al beantwoorden.

De openbare omroep is zeker niet zonder gebreken, noch zonder zonden. Ik heb ook mijn bedenkingen bij programma's met een hoog Sergio-gehalte. Maar wie de VRT vlak voor de rechthoek wil pakken, moet betere argumenten bedenken dan 'VTM achterna lopen'.

Tot slot wil ik nog het volgende kwijt. Het uitgangspunt van deze hoorzitting is kwaliteit. Wat is dat, kwaliteit ? Ik weet het eigenlijk niet zo goed. Ik weet wel wat het vooral niet is. Kwaliteit is niet saai, niet grijs, niet vervelend, niet elitair, niet high brow. Het is mijn overtuiging dat goed gemaakt amusement als 'De Mol', goed gemaakte fictie als 'Heterdaad' of goed gemaakte documentaires als 'Het leven zoals het is' meer bijdragen tot de verrijking van de bevolking dan pretentieuze cultuurprogramma's waar geen kat naar kijkt. Hopelijk kunnen we het daarover eens zijn.

De voorzitter : Ik dank de heer Vandyck voor zijn duidelijke stellingname.

De heer Goossens heeft het woord.

De heer Cas Goossens : Het is verheugend dat het initiatief is genomen tot een grondige bezinning in het Vlaams Parlement over de kwaliteit in de media. Uit recente debatten is gebleken hoe groot de behoefte is aan een duidelijker definitie van het begrip kwaliteit, dat zo vaak gehanteerd wordt in discussies over de taak van de media. Telkens blijkt ook weer hoe moeilijk het is dit begrip precies te definiëren. De heer Vandyck heeft daar zonet al op gewezen. Toch moet daartoe een poging worden ondernomen, want te grote vaagheid laat zoveel interpretaties toe, dat ieder welbespraakt public-relationspersoon er altijd wel zal in slagen om aan te tonen dat in zijn geval de kwaliteitsnormen worden gehaald.

Kwaliteit in de media houdt rechtstreeks verband met de maatschappelijke relevantie ervan. Ze kan niet los worden gezien van de invloed die de media, bewust of onbewust, uitoefenen op de gang van zaken in de maatschappij. Een bezinning over de kwaliteit moet dan ook een bezinning over de maatschappelijke relevantie van de media zijn. De hoogste instantie in Vlaanderen, de democratisch gekozen vertegenwoordiging van het soevereine volk, waaraan wij allen de zorg voor de organisatie van ons gemeenschappelijk welzijn hebben toevertrouwd, moet inderdaad een zeker idee hebben van het soort maatschappij waarin wij willen leven en dus van de invloed die de media op de evolutie van die maatschappij uitoefenen.

De media hebben een maatschappelijke taak, waarover de wetgever zich dient te buigen. Het Vlaams Parlement kan zich daarbij misschien laten inspireren door voorbeelden uit Groot-Brittannië, waar het Lagerhuis debatten over belangrijke ontwikkelingen in de media laat voorbereiden in een Commissie Pilkington, een Commissie Annan, en-

zovoort, waarin gezaghebbende deskundigen zich grondig bezinnen over de rol die de media in de maatschappij van de toekomst kunnen of zouden moeten spelen. Een gelijkaardige denkgroep zou ook in Vlaanderen de wetgever van dienst kunnen zijn bij de voorbereiding van zijn beslissingen over een eventuele aanpassing van de regelgeving in het zogeheten medialandschap. Deze denkgroep zou zich onder meer kunnen bezighouden met enkele vragen die hierna volgen.

Zijn de media in onze maatschappij niet steeds minder bemiddelaars, en steeds meer een doel op zichzelf geworden ? En is dat onvoorwaardelijk goed ? Ik geef bewust enkele provocerende voorbeelden. Recentelijk werd in een Vlaamse krant een woordvoerder van de VRT geciteerd, die gezegd zou hebben dat Radio 3 er zelf schuld aan heeft dat er zo weinig luisteraars zijn. Door al die aankondigingen worden de mensen er immers toe aangezet vaker naar concerten te gaan, zodat ze minder naar de radio kunnen luisteren. Een gelijkaardige opmerking werd destijds gemaakt door een modern manager aan het adres van de vroegere BRT-leiding, die verklaard had dat de openbare omroep er best mocht toe bijdragen om de mensen weer wat meer te doen lezen. Als de mensen lezen, zo luidde het verwijt, kunnen ze niet naar de televisie kijken, en dreigen de kijkcijfers te dalen.

Deze twee voorbeelden illustreren duidelijk de kern van een vraag die in het debat over de kwaliteit en de maatschappelijke relevantie van de media gesteld mag worden. Speelt een openbare omroep niet perfect zijn maatschappelijke rol wanneer hij als bemiddelaar van een cultureel goed via interessante muziek-, literatuur-, theater-, sport- en andere programma's de levenskwaliteit van kijkers en luisteraars verrijkt, door ze het genot te laten ontdekken van lectuur, concert- en toneelbezoek, en van sportbeoefening ? Als de minister van Cultuur en Sport daar gelukkig zou om zijn, moet de minister van de Media er dan om treuren ?

Deze opvatting staat natuurlijk haaks op de verplichting tot elke prijs en te allen tijde een zo hoog mogelijke kijkdichtheid, en een zo groot mogelijk marktaandeel te halen. Als de wetgever succes al te exclusief met de maatstaven van kijkdichtheid en marktaandeel zou meten, zou hij wel eens de positieve maatschappelijke rol van een openbare omroep kunnen inperken en van het tv-kijken en radioluisteren een doel op zichzelf kunnen maken.

Een commerciële omroep, die voor zijn aandeelhouders winst moet halen uit de opbrengst van reclame, zal uiteraard meer geneigd zijn om van kijk-

dichtheid en marktaandeel zijn voornaamste, zo niet zijn enige doel te maken. Voor steeds meer media blijkt het commerciële belang zwaarder door te wegen dan de bekommernis om de maatschappelijke relevantie. Dat is in vele sectoren van de maatschappij te constateren. Steeds meer zien we dat men niet zozeer uitgaat van de inhoud van een boodschap. Men kijkt van waar de wind komt, en hangt zijn huik ernaar om zo veel mogelijk vliegen – zelfs kiezers – te vangen. Nochtans moet het maatschappelijke belang zwaarder wegen dan het commerciële.

Eén van de belangrijkste aspecten van de ontwikkeling van de media in het laatste kwart van de twintigste eeuw is immers het feit dat het louter marktgericht denken de meer sociale en culturele bezorgdheid bij pers, radio en televisie in de verdrukking heeft geduwd. Daarom is het zo belangrijk dat de overheid, die het kader moet uittekenen waarbinnen de media zich dienen te bewegen, inderdaad een grondige bezinning houdt over de maatschappelijke relevantie van de media, en zoekt naar een gezond evenwicht tussen hun maatschappelijke taak en hun publieksbereik. Of ze het nu bewust willen of niet, de media, vooral de televisie, oefenen sowieso een belangrijke invloed uit op de maatschappij, al is die invloed niet steeds duidelijk in te schatten.

Er zijn hele bibliotheken volgeschreven over de vraag wat nu bijvoorbeeld precies de impact is van televisiegeweld op het gedrag van kinderen. Nog steeds zijn communicatiewetenschappers, sociologen en pedagogen het niet eens over het antwoord daarop. Toch kan in concrete gevallen de directe invloed van de media op diverse terreinen onomstotelijk worden aangetoond. Voorbeelden daarvan zijn ons allen bekend. Aan politici moet niet worden verduidelijkt wat de gevolgen van een tv-optreden kunnen zijn.

De televisie grijpt dagelijks in ons leven in en bepaalt steeds meer onze agenda. Dat Club Brugge op een doordeweekse werkdag, op dinsdag 19 november 1996 zijn voetbalwedstrijd tegen Schalke 04 in de achtste finale van de UEFA-beker, tegen de zin van vele supporters in, niet om 8 uur 's avonds maar om 4 uur in de namiddag speelde, was niet de wens van spelers, trainers of ordehandhavers maar van de Duitse omroep ARD, die daarvoor een niet onaanzienlijk bedrag veul had. De gevallen zijn legio waarin een directe link gelegd kan worden naar de invloed van het grote geld dat in de mediawereld omgaat en er vaak het laatste woord heeft.

De burgemeester van Gent heeft vorige week de avondwedstrijden van AA Gent verboden. De verre oorzaak daarvan is te zoeken in het feit dat AA Gent aanvankelijk de wedstrijd tegen Club Brugge, waaruit de rellen zijn voortgekomen, had gepland op een zondagnamiddag, maar dat er terwille van Canal+ 's avonds moest worden gespeeld. Die avond zijn de rellen uitgebroken waarop de burgemeester zijn beslissing heeft gebaseerd om geen avondwedstrijden meer toe te laten.

Maar er bestaat ook een veel subtielere vorm van beïnvloeding, die moeilijker aanwijsbaar is en die de meeste mensen ondergaan zonder dat zij er zich rekenschap van geven, en daarom allicht een groter gevaar voor bewuste of onbewuste manipulatie inhoudt. Het is een beïnvloeding die niet wordt uitgeoefend via duidelijk ideologisch geprofileerde programma's, waarin men ons op herkenbare wijze een of ander inzicht wil bijbrengen. Het is een beïnvloeding via onschuldig ogende talkshows, feuilletons of soapseries, die uur na uur en dag na dag worden uitgestort over onze hoofden en die van onze kinderen, en waarin een bepaalde levenswijze als de meest gewone, de meest normale, en de meest voor de hand liggende wordt voorgesteld, al is ze misschien niet zo gewoon, niet zo normaal, en niet zo voor de hand liggend.

We mogen aannemen dat dit soort van populaire uitzendingen een modedenken stimuleert en een mentaliteit helpt verspreiden waarin ethische standpunten niet meer met logische argumenten worden beredeneerd maar met gevoelsmatige clichés worden weggehoond of aangeprezen. Er zijn opvattingen die zonder meer als totaal voorbijgestreefd van tafel worden geveegd, omdat ze niet meer passen in het moderne televisiebeeld. Wat niet op televisie komt, bestaat niet meer.

Verrassend was het te constateren dat een jong en populair Vlaams minister, die helemaal niet de reputatie heeft een moraalridder te zijn, dit probleem onderkent en in een kranteninterview helder formuleerde. De laatste twee zinnen van volgend fragment zijn heel revelerend; de rest van het interview doet hier niet ter zake. Ik citeer: 'Het probleem van de éénoudergezinnen is niet nieuw, maar neemt wel toe met de snelheid van het licht. Wat de overheid daaraan kan doen? Je kunt de mensen niet dwingen om bij elkaar te blijven, maar je kunt ze wel een zeker verantwoordelijkheidsgevoel geven, zodat ze weten waaraan ze beginnen. Dat klinkt conservatief, dat weet ik, maar ik ben daar niet tegen. De overheid moet die cultuur stimuleren. Ze moet een alternatief bieden voor het beeld dat de soaps ons dagelijks voorschotelen. In

één uur tijd trouwt een personage viermaal, om evenveel keer te scheiden. Alsof dat de norm is.'

De man die dit zegt, heeft intuïtief aangevoeld waar het om gaat. Hij zal zeker niet pleiten voor meer overheidsbetutteling terzake of voor een grotere inperking van de individuele vrijheid. Maar hij pleit er impliciet wel voor dat de overheid dit probleem ter harte neemt en zich erover bezint in het raam van de discussie over de maatschappelijke relevantie van de media.

Als de overheid een alternatief moet bieden voor het beeld dat de soaps ons dagelijks voorschotelen, dan kan ze bijvoorbeeld ook onderzoeken hoe de Vlaamse televisie, zowel de openbare als de commerciële, weer de mogelijkheid kan worden geboden om bijvoorbeeld zelf weer programma's te maken die – zoals bijvoorbeeld de grote eigen feuilletons van vroeger, al dan niet gebaseerd op eigen literair werk, met eigen creativiteit en met eigen specificiteit – algemeen erkende kwaliteit brengen, en helemaal niet elitair hoeven te zijn, maar die tegelijk wel de grote massa aanspreken en de meerwaardezoeker boeien.

Onder die kwaliteit hoeft de populariteit helemaal niet te lijden. Nog altijd geldt de versleten uitdrukking dat dit de opdracht is : 'making good programs popular, en popular programs good'. Televisie kan op die manier attractieve ontspanning koppelen aan democratisering van cultuur. Goed drama van eigen bodem, zoals men vroeger zei, is nu nog altijd een succesformule. Ook hier liggen de voorbeelden voor het grijpen. Het echte drama blijkt evenwel te zijn, dat er geen geld meer is voor zulke degelijke en tegelijk populaire, maar helaas dure programma's. 'The Market has taken over from the Academy', zeggen de Engelsen terecht. De commerciële concurrentie heeft in sommige mediasectoren de prijzen zo de hoogte in gejaagd dat zeker kleinere omroepen en vooral openbare televisie-instellingen van kleinere landen voor diverse activiteiten moeten passen. De onhoudbaarheid van deze situatie wordt het duidelijkst geïllustreerd aan de hand van de evolutie van televisierechten voor sportmanifestaties.

Sport is belangrijk voor televisie. Sport biedt prachtige ontspanning, en dat heeft televisie nodig. Ook de openbare televisie heeft er behoefte aan om haar taak naar behoren te kunnen uitvoeren. Maar de openbare televisie dreigt ten onder te gaan in de concurrentiestrijd met de commerciële macht van de grote conglomeraten die steeds nadrukkelijker de wet dicteren.

In 1968 kon de European Broadcasting Union, de EBU, de Europese televisierechten voor de Olympische Spelen van Mexico nog kopen voor 1 miljoen dollar. Voor diezelfde Europese rechten betaalde diezelfde EBU in 1988 voor de Olympische Spelen van Seoel 28 miljoen dollar, in 1992 voor de Spelen van Barcelona 90 miljoen dollar, in 1996 voor de Spelen van Atlanta 240 miljoen dollar en in 2000 voor de Spelen van Sydney 360 miljoen dollar. De prijs van het jaar 2000 is dus 360 keer hoger dan die van het jaar 1968. Elk lid van de EBU moet een proportionele bijdrage voor die rechten betalen. Het is evident dat het budget waarover de BRT(N)-VRT kon of kan beschikken op een goede dertig jaar tijd niet in de verhouding van 1 tot 360 gestegen is. Daar rijst dus een probleem.

De VRT en RTBf voelden zich genoodzaakt af te haken, met het gevolg dat men in 2000 op de openbare omroep in België geen beelden van de Olympische Spelen zou kunnen laten zien. De RTBf houdt nog steeds voet bij stuk. De VRT heeft ondertussen opnieuw onderhandeld met de EBU waardoor men voor een kleiner bedrag een deel van de rechten krijgt.

De financiële druk wordt nog opgevoerd. De rechten voor andere populaire sporten zijn uitzinnig duur geworden en als de situatie niet drastisch verandert, kunnen onze openbare omroepen gewoon niet meer mee. De wereldrechten voor het voetbal zijn bijvoorbeeld op 4 jaar tijd vertienvoudigd. Voor 1998 kon de EBU nog het Europees deel kopen van die wereldrechten, die toen in totaal 3,250 miljard frank kostten. Voor 2002 en 2006 werden de rechten als één pakket verkocht voor 70 miljard frank aan de heer Kirch.

Men zou op die evolutie heel verschillend kunnen reageren. Openbare omroepen zouden zich, als ze geen extra financiering krijgen, aan sportrechten arm kunnen kopen, zodat ze geen geld meer beschikbaar hebben om andere essentiële taken van hun opdracht uit te voeren. Dat zou een onaanvaardbare verarming betekenen.

De overheid zou ook kunnen decreteren dat de openbare omroep zich niet meer met zulke dure sporten moet inlaten. Allicht is daarvoor zelfs geen decretale beslissing nodig : de openbare omroep zal sowieso het geld niet meer hebben om mee te spelen. Hij wordt gewoon in het hoekje gedrongen. Ook dat is moeilijk te aanvaarden.

Maar de overheid zou ook op nationaal en op Europees niveau, waar het medialandschap nog altijd

veel te veel en veel te exclusief als een puur economisch gegeven wordt beschouwd, maatregelen kunnen nemen. Net zoals er een sociale correctie is gekomen op de vrijemarkteconomie, zou men ook een sociaal-culturele correctie op de vrije televisie-economie kunnen aanbrengen. Is dat niet de meest aangewezen, de meest efficiënte en de meest noodzakelijke aanpak? Na het artikel 128 van het Verdrag van Maastricht heeft men met het protocol van Amsterdam reeds een eerste aanzet gegeven waardoor men erkent dat een overheidssubsidiëring van openbare omroepen niet noodzakelijk in strijd hoeft te zijn met de regels inzake de vrije concurrentie. Indien we dit niet aanpakken op Europees niveau, evolueren we naar Amerikaanse toestanden, waar openbare omroepen – zoals PBS en NPR – totaal gemarginaliseerd worden. Wie een beetje vertrouwd is met het Amerikaanse televisielandschap, zal wellicht niet wensen dat dit voorbeeld in Europa wordt gevolgd. Maar tegenwoordig druppelt het in Europa als het in Amerika regent.

Hoe kunnen de meest kwalijke gevolgen van commerciële competitie in de media worden opgevangen? Ongebreidelde concurrentie leidt er niet zelden toe dat bijvoorbeeld in de berichtgeving betrouwbaarheid wordt opgeofferd aan snelheid, correctheid aan primeurjacht, waarheid aan insinuatie, diepgang aan oppervlakkigheid en sensatiezucht haalt het op respect voor privacy. Het kan niet de bedoeling van de wetgever zijn een maatschappij van verantwoordelijke burgers op die manier te laten voorlichten. Moet er daarom niet gezocht worden naar nieuwe mogelijkheden om de economische leefbaarheid van de media te verzoenen met het naleven van minimale kwaliteitseisen?

Kan men zich op het gebied van de elektronische media ook weer niet door enkele ideeën uit Groot-Brittannië laten inspireren? Via bijvoorbeeld een 'authority' voor de commerciële omroep, waardoor ook de privé-televisie onder een zeker gezag van de overheid staat, zou men ze aan een bepaalde opdracht kunnen houden.

En wat te denken van de idee om de kosten die de openbare omroep moet maken ten behoeve van de opdracht die hij van de wetgever meegekregen heeft, volledig te laten dragen door de opbrengst van het kijk- en luistergeld, dat aan de behoeften van die omroep is aangepast en dat volledig aan die omroep wordt toegekend? Op die manier kunnen de reclame-inkomsten integraal naar de commerciële omroep gaan. Doordat beide omroepen zo van een voldoende inkomen zijn verzekerd, ver-

hogen de kansen om ze met elkaar op het gebied van kwaliteit te laten concurreren.

Het idee van een gezonde, adequaat uitgeruste en behoorlijk gefinancierde openbare omroep, met een zeer brede waaier van de meest gevarieerde informatieve, educatieve en recreatieve programma's, met inbegrip van populaire sportuitzendingen, mag in geen geval worden opgegeven. Het zou een betreurenswaardige vergissing zijn het risico te lopen dat deze omroep uiteindelijk gaat vegeteren in de marginaliteit. Hij is immers, ondanks alle kritiek die er – vaak terecht – op kan worden uitgeoefend, de beste garantie voor nog andere dan puur commerciële waarden.

Ook in Vlaanderen zouden we een standpunt moeten innemen, zoals het hoogste gerechtelijk orgaan van de Duitse Bondsrepubliek, het Bundesverfassungsgericht van Karlsruhe, destijds heeft gedaan, toen het stelde 'dat de openbare omroep in elk geval de onmisbare basis blijft voor het omroepbestel. Aangezien deze niet gebonden is aan kijkcijfers, kan hij een compleet programma brengen. Hij is een essentiële, noodzakelijke factor ter vrijwaring van de vrijheid van uitzending en van het recht van kijkers en luisteraars op objectieve, alle domeinen van het maatschappelijke leven bestrijkende informatie. Bijgevolg dient de openbare omroep in alle omstandigheden te beschikken over voldoende technische en financiële middelen om zijn aldus gedefinieerde taak naar behoren te kunnen vervullen. De financiering via het kijk- en luistergeld, voldoende aangepast aan de concrete noodwendigheden, is aangewezen. Slechts indien er een behoorlijk uitgebouwde en voldoende gefinancierde openbare omroep bestaat, is er constitutioneel gezien plaats voor de oprichting van privé-omroepen. De openbare omroep is als het ware de *conditio sine qua non* voor de commerciële omroep.'

De voorzitter : De heer Nikken heeft het woord.

De heer Peter Nikken : Geachte parlementsleden, mijn expertise op dit terrein is vooral geconcentreerd op jeugd en televisie. Sinds het einde van de jaren tachtig ben ik betrokken bij het zogenaamde Kinderkast-project, dat nu integraal onderdeel uitmaakt van de Stichting Jeugdinformatie Nederland. In grote lijnen heeft dit project ten doel de kwaliteit van het televisieaanbod voor kinderen te bevorderen, bijvoorbeeld met de jaarlijkse Kinderkast-televisieprijsen. Daarnaast beoogt het project dat de jeugd op een verantwoorde wijze leert omgaan met de audiovisuele media, en met televisie in het bijzonder. Ik hou mij ook bezig met onderzoek naar de kwaliteit van tv-programma's voor de

jeugd. De activiteiten, ooit begonnen als privé-initiatief, werden tot 1999 structureel gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Op voordracht van hetzelfde ministerie worden we nu gefinancierd door de Nederlandse Omroepstichting.

Uw initiatief om de kwaliteit van het televisieaanbod een belangrijke positie te geven in de beheers-overeenkomst met de openbare omroep, loopt parallel met de ontwikkelingen in Nederland. Daar wordt gewerkt aan een herziening van de Nederlandse openbare omroep, waarbij de NOS een veel sterkere en meer sturende rol zal krijgen over de omroepverenigingen. Daarbij heeft de staatssecretaris voor Omroepzaken voorgenomen dat er regelmatig een evaluatie moet plaatsvinden van de programmatische prestaties van de openbare omroep. Onafhankelijke deskundigen moeten straks periodiek een oordeel vellen over de kwaliteit van het aanbod.

Helaas kan ik u nog niet mededelen hoe de NOS aan dit voorstel invulling wil geven. Telefonisch kreeg ik deze week te horen dat de raad van bestuur van de NOS nog niet zover is. Ze zijn zich nog steeds daarover aan het bezinnen.

Wat is kwaliteit van televisie? In de eerste plaats moet natuurlijk worden opgemerkt dat de kwaliteit van televisie zich niet zomaar laat definiëren. Kwaliteit van televisie is geen objectief gegeven, maar een attribuut dat subjectief wordt toegekend in het licht van normen en waarden die de beoordelaar van belang acht. Al pratend over 'goede' en 'slechte' televisie ontkomt men er niet aan de eigen ervaringen en opvattingen buiten te sluiten. De criteria die men aanlegt bij het uitspreken van een kwaliteitsoordeel over het televisieaanbod zijn onlosmakelijk verbonden met de ideeën die men heeft over de samenleving en over de rol die de televisie daarin zou moeten spelen.

Discussies over de kwaliteit van de media op hoorzittingen als deze kunnen daarom niet leiden tot een algemeen geldende set van universele kwaliteitseisen. Er zijn verschillen in opvattingen tussen personen en er zijn culturele verschillen. Daarenboven kunnen opvattingen over wat goed en slecht op televisie is in de loop der jaren veranderen. Ik verwijs in dit verband naar het programma Sesamstraat. In het begin waren er heel wat discussies omdat sommigen vonden dat een educatief programma met humor geen goed programma kon zijn. Vandaag wordt de combinatie van humor en educatie net als iets zeer positiefs beschouwd. Ten slotte hangen oordelen over wat goed of slecht aan

televisie is, ook af van de media-inhouden zelf. Van onderhoudende dramaseries voor jongeren zal men immers andere verwachtingen hebben dan van educatieve kleuterprogramma's.

Desalniettemin heeft het natuurlijk toch nut zich te buigen over richtlijnen en criteria voor een goed en verantwoord media-aanbod, al was het alleen maar omdat mag worden verwacht dat, ondanks enige variatie binnen bepaalde groepen van beoordelaars, er binnen zo een groep toch voldoende consensus is over de voorwaarden waaraan een hoogstaand media-aanbod dient te voldoen. Men mag bijvoorbeeld veronderstellen dat personen die werkzaam zijn in de televisie-industrie, vanuit eenzelfde basisgedachte hun mediaproducten uitwerken, of dat televisierecensenten die in de dag- en weekbladen over het medium schrijven, op min of meer dezelfde gronden het lezerspubliek ervan proberen te overtuigen naar bepaalde gewaardeerde programma's te kijken. Bovendien mag worden aangenomen dat er ook tussen groepen enige overeenstemming is over een aantal basishoudingen waaraan een goed media-aanbod voldoet. Want als de makers uitgaan van geheel andere normen en waarden dan het publiek, is de kans klein dat hun mediaproducten ook bij het beoogde publiek binnenkomen.

Om over de kwaliteit van het tv-aanbod te oordelen, kan men op twee zaken ingaan: het totale aanbod en de individuele programma's. Ik zal beide hier naar voren brengen.

Eén manier om na te gaan hoe goed of wellicht minder goed het aanbod van televisieprogramma's voor de jeugd is, is te bezien hoeveel wordt uitgezonden voor jeugdige kijkers en hoe dat aanbod is samengesteld. In feite zijn dit soort van studies de meest frequent voorkomende metingen van media-kwaliteit. Kwaliteit is in deze studies eigenlijk tamelijk grof geoperationaliseerd in termen van het aantal uren jeugduitzzendingen per jaar of per dag, en de mate waarin verschillende vormen en genres zich voordoen in het aanbod van programma's. Professor Biltereyst heeft eerder dergelijke studies verricht naar het jeugdaanbod onder de openbare omroepen in Europa, terwijl het Annenberg Public Policy Center jaarlijks over het Amerikaanse jeugdaanbod rapporteert. Ook zijn er nogal wat studies verricht naar de kwaliteit van het televisieaanbod voor een algemeen publiek, waarbij de diversiteit van programmagenres de hoofdmaatstaf is.

Elke twee jaar verzorgen wij op verzoek van het ministerie van OCenW een analyse van alle jeugd-

programma's die in Nederland in een bepaalde periode zijn uitgezonden. In samenwerking met de openbare en commerciële omroepen wordt in kaart gebracht hoeveel zendtijd voor verschillende groepen van jeugdige kijkers is uitgetrokken. Daarenboven wordt bepaald hoe dat aanbod is samengesteld. Gekeken wordt dan onder andere naar de verhouding tussen het eigen product en de aankoop ; de verhouding tussen animatie, drama en non-fictie ; de mate waarin ondertiteling voorkomt en de verhouding tussen enerzijds educatie en informatie en anderzijds amusement.

Momenteel ben ik de data aan het verwerken over het kalenderjaar 1999. Een aantal saillante resultaten, met name over het aanbod voor kinderen, wil ik u niet onthouden. Zoals gebruikelijk werd ook het jeugdaanbod van de Vlaamse openbare omroep in de analyse betrokken. Van alle betrokken zenders kregen we de gegevens van de uitzendingen. Slechts in enkele gevallen waren die data niet volledig. In die gevallen zijn dan schattingen gemaakt, op basis van het verleden, en van persberichten, internet-sites en observaties van de uitzendingen.

Figuur 1 toont het aantal uren dat verschillende zenders hebben besteed aan jeugduitzendingen. Het valt op dat er maar liefst elf zenders voor de Nederlandse jeugd uitzenden : vier publieke en zeven commerciële. Fox Kids en Cartoon Network zijn volledig Amerikaans en waren de gehele dag in de lucht. Ketnet was meestal 's middags in de lucht en zond 1312 uren voor de jeugd uit. De drie Nederlandse openbare omroepen zonden 1872 uren voor jeugd uit.

Uit de figuur blijkt dat de meeste zendtijd voor jeugdige kijkers met name gericht is op kinderen in de leeftijdsgroep van zes tot twaalf jaar. Vooral Ketnet, Nederland 1 en Nederland 3, RTL4, Fox Kids en KinderNet oriënteerden in 1999 het merendeel van de zendtijd op deze leeftijdsgroep. De commerciële zenders hebben zich daarnaast ook sterk op jongeren geconcentreerd. Voor kleuters is in het algemeen veel minder zendtijd uitgetrokken dan voor kinderen en voor jongeren. In de uitzendingen van de commerciële zenders, maar ook in het aanbod van Ketnet, komen programma's specifiek gericht op kleuters niet of relatief weinig voor. De drie Nederlandse openbare zenders en KinderNet hebben zich daarentegen wel ingespannen om een substantieel aanbod van specifieke programma's voor de allerjongste kijkers te verzorgen : samen gaat het om 567 uur.

Programma's voor jongeren op de Nederlandse openbare zenders waren in 1999 goed voor 270 uur, of vijf uur per week. Op Ketnet is 188 uur zendtijd voor jongeren uitgetrokken. In vergelijking met de commerciële zenders is dit bescheiden. Hierbij moet echter opgemerkt worden dat SBS 6 en Net 5 veel programma's hebben opgegeven die toch ook interessant zijn voor een algemeen publiek – waaronder een dagelijkse soap en de Amerikaanse talkshow Jerry Springer.

Figuur 2 geeft voor de verschillende zenders de mate aan waarin de zendtijd voor kleuters, kinderen en jongeren is opgevuld met eigen producties. In het algemeen kan worden geconstateerd dat de openbare zenders meer Nederlandstalige producties voor jeugdige kijkers hebben uitgezonden dan de commerciële zenders. Nederland 3 heeft het meest Nederlandse programma's voor kleuters uitgezonden. TV2 en Nederland 3 hebben een zeer groot deel van hun zendtijd voor jongeren met programma's van eigen bodem gevuld. Op TV2 is bijna de helft van de jongerenzendtijd zelf gemaakt, terwijl het jongerenaanbod van Nederland 3 grotendeels is aangekocht. Bijna het gehele kleuteraanbod van de Vlaamse openbare omroep bestaat uit eigen producten, en dat is ook voor meer dan de helft van haar jongerenaanbod het geval. Alleen de kinderprogramma's van Ketnet zijn voor een groot deel in het buitenland aangekocht. Het gaat vooral om Amerikaanse Disneyprogramma's.

Van de commerciële zenders valt Veronica op, die bijna de helft van haar zendtijd voor jongeren met Nederlandstalige producties heeft gevuld. KinderNet en RTL4 hebben elk een beperkt deel van hun kleuterezendtijd gevuld met Nederlandse producties : zo rond de 20 percent. SBS6 en KinderNet hebben ook elk een beperkt deel na hun zendtijd voor kinderen met Nederlandse programma's gevuld. Anders dan bij de openbare zenders is het merendeel van de commerciële zendtijd voor kleuters, kinderen en jongeren afkomstig van producenten buiten Nederland – meestal Amerika.

Vanaf een jaar of negen zijn kinderen redelijk in staat om ondertiteling van buitenlandse programma's goed te volgen. Men mag dus verwachten dat niet-Nederlandse of niet-Vlaamse programma's die volgens de omroep bedoeld zijn voor kinderen van acht jaar of jonger, zijn nagesynchroniseerd of geen tekst bevatten. In figuur 3 is weergegeven hoe het buiten Nederland of Vlaanderen gemaakte programma-aanbod, dat volgens de zenders ook voor kinderen jonger dan negen jaar is bedoeld, wordt aangeboden. Tot dit buitenlandse aanbod behoren ook de familiale programma's, omdat die ook ten

behoefte van kinderen van acht jaar of jonger kunnen bedoeld zijn.

Een groot deel van de programma's die volgens de openbare omroepen ook door kinderen jonger dan negen jaar kunnen worden bekeken, is in het Nederlands nagesynchroniseerd. De commerciële zenders maken wel regelmatig gebruik van ondertiteling in programma's die volgens de zenders ook bedoeld zijn voor kinderen jonger dan negen jaar. De commerciële zenders hebben nagenoeg hun volledig buitenlands aanbod waarnaar ook kinderen jonger dan negen jaar worden geacht te kijken, ondertiteld. Het gaat vaak om programma's die bedoeld zijn voor kinderen vanaf zes jaar ; voor kinderen die op de basisschool eerst beginnen met het aanleren van het alfabet. Alleen bij KinderNet is maar een klein deel van de zendtijd bedoeld voor kinderen jonger dan negen jaar, gevuld met ondertitelde programma's.

Figuur 4 toont de mate waarin het afgelopen jaar verschillende programmavormen in het aanbod van kinderprogramma's van elk van de onderzochte zenders aanwezig waren. Grofweg valt op dat het aanbod van de commerciële zenders voor het overgrote deel uit animatie bestond. Cartoon Network heeft uiteraard alleen maar tekenfilms voor kinderen uitgezonden, maar ook bij alle andere commerciële zenders bestond meer dan de helft van het kinderaanbod uit tekenfilms.

Het aanbod voor kinderen van de openbare zenders is minder eenvormig. In 1999 is in Nederland minder gebruik gemaakt van tekenfilms als meest belangrijke programmavorm. Alleen Ketnet heeft iets meer dan de helft van haar zendtijd voor kinderen gevuld met tekenfilms : 53 percent, vooral Disney-festival. Op Nederland 1 is evenveel animatie als non-fictie uitgezonden, terwijl ruim 20 percent van de kinderzendtijd met dramaserie is gevuld. Op Nederland 3 bestond de zendtijd voor kinderen slechts voor een klein deel uit animatie, terwijl poppenanimatie qua omvang nog enige betekenis had. Voorts hebben de Nederlandse openbare zenders veel aandacht besteed aan non-fictieve kinderprogramma's : reportages, documentaires, spelprogramma's en journaaluitzendingen.

In figuur 5 is per zender weergegeven hoe de op kinderen gerichte zendtijd in 1999 met verschillende programmagenres is gevuld. De genres omvatten drie hoofdcategorieën : ten eerste ontspannende of verstrooiende programma's waaronder muziek of gevarieerde spel- en praatprogramma's en actierijke en niet-actierijke series en films ; ten tweede educatieve programma's waaronder educa-

tief drama, educatieve spel- en praatprogramma's en natuurseries ; en ten derde informatieve programma's zoals godsdienstige programma's, journaals, actualiteitenrubrieken, en lichte en zware informatieve programma's. De Nederlandse openbare zenders hebben ondanks het ontbreken van strikte overheidsverplichtingen een meer gevarieerde invulling gegeven aan het kinderaanbod dan de commerciële zenders. Met name op TV2 en Nederland 3 is er een grote spreiding naar verstrooiing, educatie en informatie.

Op Ketnet bestond het aanbod voor kinderen net als bij KinderNet en Fox Kids slechts voor een klein deel uit educatieve of informatieve producties. De meeste kinderzendtijd was verstrooiend van aard. De andere commerciële zenders hebben hun zendtijd voor kinderen volledig gevuld met onderhoudende programma's. Bij Fox Kids bestond het onderhoudende kinderaanbod voor een relatief groot deel uit actierijke programma's of geweldseries, bijvoorbeeld 'Bikermice from Mars' en 'Power Rangers'.

Het is natuurlijk ook belangrijk na te gaan in welke mate het aanbod voor jeugdigen bij de beoogde doelgroepen is aangekomen. Figuur 6 toont voor elke zender de kijkdichtheid die gemiddeld in 1999 is behaald met het aanbod voor kinderen en jongeren onder de respectievelijk beoogde doelgroepen. Ketnet heeft van alle zenders gemiddeld de hoogste kijkdichtheid behaald met haar kinderprogramma's : iets meer dan 5 percent van de kinderen in Vlaanderen heeft de kinderprogramma's van Ketnet bekeken. De kleuterprogramma's van deze zender zijn gemiddeld genomen nog iets beter bekeken, namelijk door 5,4 percent van de 4- tot 12-jarige kinderen in Vlaanderen. Hoe het Vlaamse jongerenaanbod is bekeken, is mij helaas nog niet bekend.

Van de Nederlandse openbare zenders is het jeugdaanbod van Nederland 3 het best bekeken. Naar de programma's die op deze zender voor jongeren zijn uitgezonden, keek gemiddeld 4,3 percent van de beoogde doelgroep. Daarnaast keek gemiddeld bijna 5 percent van de Nederlandse kinderen van 6 tot 12 jaar naar de kinderprogramma's die in 1999 op Nederland 3 zijn uitgezonden. En dat waren veelal de zelf-geproduceerde educatieve of informatieve programma's. De jeugdprogramma's van Nederland 1 zijn eveneens redelijk goed bekeken, tenminste daar waar het de programma's voor kinderen betreft.

Ook hier bleek uit nadere analyses dat de hoogste kijkdichtheid niet per se met tekenfilms werd be-

reikt. Precies de zelfgemaakte spelprogramma's en coproducties als Groot Licht zorgden voor de meeste kijkers. Van de commerciële zenders hebben KinderNet en Veronica over heel 1999 de beste bereikcijfers behaald onder respectievelijk kinderen en jongeren. De op kinderen gerichte programma's van de themazender KinderNet zijn gemiddeld door 2,8 percent van de 6-tot 12-jarigen bekeken. Het jeugd aanbod van Veronica dat in 1999 uitsluitend op jongeren gericht was, is gemiddeld door 2,3 percent van de 13- tot 19-jarigen bekeken.

In grote lijnen is mijn conclusie dat de openbare omroepen in Nederland en Vlaanderen het afgelopen jaar een gevarieerder aanbod leverden voor verschillende leeftijdsgroepen, meer zelf investeerden in programma's en gelukkig ook bepaald geen slechte cijfers haalden als het gaat om het aantal jeugdige kijkers dat gemiddeld de programma's zag. Naar mijn idee deed de Nederlandse openbare omroep het overigens in haar aanbod voor kinderen iets beter dan de Vlaamse. Het Ketnet-aanbod lijkt met haar aanbod een iets commerciëlere aanpak te hebben verkozen en leunde meer op het succes van aangekochte tekenfilms zoals die van Disney.

Zoals reeds gezegd, zijn dit soort inhoudsanalyses van het aanbod nuttig, doch grofmazig bij het vaststellen van kwaliteit. De vaststelling dat het jeugd aanbod uit veel tekenfilms bestaat is immers slechts een algemene constatering, want de ene tekenfilm is de andere niet. Of ook zou een aanbod van 100 percent Engelse, gedegen dramaserieën in principe beter kunnen zijn dan een kinderaanbod dat uit louter zelfgemaakte praatprogramma's bestaat. Wanneer men een fijnmaziger analyse van de kwaliteit van het jeugd aanbod wil bereiken, zal men dus op het niveau van individuele programma's moeten gaan meten. Naar ik hoop hebt u inmiddels al kennis kunnen nemen van mijn proefschrift 'Quality in Children's Television' waarin ik bij een viertal groepen van beoordelaars heb vastgesteld welke maatstaven zij aanhouden bij het beoordelen van de kwaliteit van jeugdprogramma's.

Ik heb geconstateerd dat die vier groepen – moeders, kinderen, televisiemakers en recensenten – ten dele dezelfde eisen aan kinderprogramma's stellen. Dat wil zeggen dat van de totaal 19 verschillende typen van kwaliteitscriteria die toegepast kunnen worden op kinderprogramma's er 7 zijn die door elk van de vier groepen als zodanig worden herkend en gebruikt kunnen worden. Het gaat dan om kenmerken zoals 'begrijpelijkheid', 'esthetische kwaliteit', 'involving of betrokken-

heid', 'geloofwaardigheid', 'onschadelijkheid' en 'de aanwezigheid van rolmodellen'.

Dat elk van de vier groepen deze eisen kunnen hanteren, betekent nog niet dat zij het ook volledig met elkaar eens zijn over de mate waarin die eisen toepasbaar zijn bij het beoordelen van de kwaliteit van een televisieprogramma. Ik heb ondervonden dat kinderen en moeders sterk op één lijn zitten in hun visie op televisiekwaliteit, maar dat vooral de makers en in mindere mate de journalisten een eigen perspectief hebben. De makers tillen minder zwaar aan de aanwezigheid van mogelijk schadelijke elementen in een kinderprogramma en aan de mate waarin hun programma's begrijpelijk zijn voor de doelgroep. Veel belangrijker is het in hun ogen dat het programma goed gemaakt is, en dat het de kijker boeit.

Voor het toetsen van de kwaliteit van het jeugd aanbod zou ik, zoals bij de binnen het universitaire onderwijs gehanteerde methode, ervoor pleiten visitatiecommissies in te stellen. Die commissies bestaan dan naar mijn mening het best uit personen van binnen de omroepwereld en van erbuiten. Enerzijds kan men omroepmedewerkers vragen om het aanbod van jeugdprogramma's te beoordelen. Dat kunnen omroepmedewerkers zijn die nu nog steeds werkzaam zijn, of medewerkers die recentelijk de omroep hebben verlaten en een goede staat van dienst hebben opgebouwd. Anderzijds zouden de kijkers in de visitatiecommissie vertegenwoordigd moeten zijn. Dat kunnen ouders zijn, kinderen zelf, mediawetenschappers, of over televisie schrijvende journalisten.

In de opdracht die deze visitatiecommissies meekrijgen, zou een dubbele toetsing vervat moeten zitten. Dat betekent dat er een combinatie moet worden gemaakt van evaluaties van het totale programma-aanbod, oftewel de meer grof georiënteerde inhoudsanalyses, waarvan ik al een voorbeeld heb gegeven, en evaluaties op het niveau van de individuele programma's. Voor de grovere inhoudsanalyses kan men de VRT-studiedienst inschakelen, of de communicatiewetenschappelijke afdelingen van de universiteiten. Die kunnen regelmatig analyses maken van de omvang en de samenstelling van het programma-aanbod, en dat relateren aan de bereikte kijkdichtheid en het geïnvesteerde budget.

Overigens ben ik in Nederland tezamen met enkele andere organisaties bezig met nader te onderzoeken welke maatstaven precies moeten worden gebruikt bij de evaluatie van de totale jeugdprogrammatie. De openbare omroep, enkele commer-

ciële zenders, en het ministerie hebben inmiddels positief gereageerd op de vraag naar steun voor dit initiatief. Ik hoop dus op termijn te kunnen aangeven of de gebruikelijke criteria van omvang, diversiteit, ondertiteling, eigen aanbod, kijkdichtheid, enzovoort, wel voldoende de kwaliteit van het aanbod representeren, dan wel of er nog andere criteria aan de orde zijn.

De toetsing op programmaniveau zou naar mijn idee steekproefsgewijs kunnen gebeuren. De leden van de visitatiecommissie zouden dan geregeld een bepaald deel van het televisie-aanbod van verschillende zenders moeten bekijken, en aan de hand van nader omschreven criteria een oordeel moeten vellen. Betreffende het aanbod van kinderprogramma's kunnen de kwaliteitsmaatstaven die ik in mijn proefschrift noem, als uitgangspunt worden genomen. Men kan bovendien de verkregen beoordelingscijfers achteraf wegen, afhankelijk van het type programma dat in het geding is, en van het type beoordelaar.

Bijzonder aantrekkelijk lijkt het me om hierbij kinderen in te schakelen, door hen in een educatief lespakket op school te confronteren met een steekproef van jeugdprogramma's, die ze kunnen beoordelen. Dat leert hen ook een kritisch oordeel te vellen over het jeugdaanbod, in de hoop dat ze op langere termijn ook een goede visie ontwikkelen op kwaliteit en op betere jeugdprogramma's.

De voorzitter : De heer Denys heeft het woord.

De heer André Denys : Mijnheer de voorzitter, om onze meningen in dit debat aan te scherpen, wil ik drie provocerende vragen stellen aan de experts. De eerste vraag luidt of het niet gaat om een vermeende tegenstelling tussen het streven naar hoge kijkcijfers en het streven naar kwaliteit. De tweede vraag is of de open mediamarkt met concurrentie niet meer positieve gevolgen heeft dan negatieve. De derde is of kwaliteit kan worden gevat in regels en kan worden beoordeeld door een visitatiecommissie.

In verband met de eerste vraag, in verband met een eventuele tegenstelling tussen het streven naar hoge kijkcijfers en naar kwaliteit, verwijs ik naar de discussie die we gisteren hebben gevoerd over de toekomstvisie op landbouw. 95 percent van de landbouw is intensieve teelt, 5 percent is biologisch. Er wordt gepleit voor meer kwaliteit bij die 5 percent. Het moeten allemaal zuiver biologische boeren worden, terwijl we weten dat dit bedrijfs-economisch niet kan. Moeten we niet meer werken aan de kwaliteit van die 95 percent ?

Vertaald naar het mediadebat, is de vraag of zogenaamde infotainmentprogramma's niet de aangegeven manier zijn om een breder publiek te interesseren voor thema's die anders aan hen voorbij gaan. Is bijvoorbeeld de aanpak van de programma's Koppen, Telefacts, en ZwartWit niet nodig om, naast de diepgaandere aanpak van programma's als TerZake, op actualiteit in te spelen ?

Ik wil met deze vraag professor Kerkhofs enigszins provoceren, omdat hij het verwijt lanceerde dat alles te veel in een sfeer van sensatie wordt gebracht, en te weinig inhoudelijk is gericht. Is het niet nodig om een breder publiek te interesseren voor meer kwaliteit, door het op een lichtere manier te brengen ? Ik kan het ook illustreren met een voorbeeld dat de heer Goossens destijds vaak aanhaalde. In Vlaanderen hebben de mensen voor de oorlog niet leren lezen dankzij Streuvels of Gezelle, maar dankzij de heer Van Wijnendale, die in het Nieuwsblad Sportwereld schreef over de wielkoersen. Dat soort artikelen heeft de doorsnee Vlaming ertoe aangezet om te leren lezen. Moeten we ons niet meer richten tot een breed kijkerspubliek ? Wat de heer Kerkhofs naar voren brengt, lijkt me eerder voor een beperkt publiek toegankelijk.

Met betrekking tot de tweede vraag, hoor ik vaak zeggen dat de open mediamarkt, de demonopolisering, en de inbreng van de commercie, een negatieve invloed hebben. Vooral de heer Goossens spreekt in die zin. We kunnen dat mijns inziens niet vermijden. Er zijn nieuwe vormen van concurrentie ontstaan. Veel jongeren zitten te chatten op internet, in plaats van naar de televisie te kijken. Maar heeft het ook niet geleid tot een kwaliteitsverbetering ? Om bij de soaps te blijven, ik zie weinig verschil tussen de huidige soaps en bijvoorbeeld 'De Paradijsvogels' van vroeger. Er is een andere, modernere vorm, maar dat is geen mindere. Ontstaat er geen onterecht cultuurpessimisme ? Moeten we niet meer zoeken hoe we in die open mediamarkt onze doelstellingen kunnen bereiken, in plaats van erop te schieten ?

De derde vraag luidt of kwaliteit wel kan worden gevat in regels en normen, en kan worden beoordeeld door visitatiecommissies. Kwaliteit heeft in de eerste plaats niet te maken met wetten of reglementen, maar met innerlijke waarden, lifestyle, en een omgevingskader. Dat kunnen we niet vastleggen in wetten. De waarden beginnen, waar de wetten eindigen. Heeft het niet meer te maken met deontologie en opleiding van nieuwsbrengers enerzijds, en met weerbaarheid en mondigheid van degenen die het nieuws ontvangen anderzijds ?

Die weerbaarheid mis ik in uw betoog, mijnheer Kerkhofs. U sprak over gehoorzaamheid, trouw, enzovoort. Ook ik heb een christelijke opvoeding genoten. Daarin speelde angst voortdurend een rol, angst voor de zonde. Ik heb mijn eerste tongzoen met een meisje gebiecht in de kerk. Dat illustreert de angst die me werd opgedrongen. Heeft de angst ten aanzien van de media ook niet te maken met onze christelijke opvoeding? We kunnen het niet vatten in regels, contracten of visitatiecommissies. Het heeft te maken met algemene opvoeding.

De voorzitter : De heer Decaluwe heeft het woord.

De heer Carl Decaluwe : Mijnheer de voorzitter, hoe zal men de problemen die men hier heeft aangehaald, namelijk het gebrek aan kwaliteit en de deontologie, in wetten omzetten? De heer Kerkhofs heeft daarnet wel een aantal mogelijkheden aangereikt: eerlijkheid, verdraagzaamheid, verantwoordelijkheidsgevoel, goede manieren, informatie, ontspanning, visie. We vinden dit ook bij de andere sprekers, weliswaar anders geformuleerd, terug.

Ik heb het gevoel dat men problemen heeft met de middelen. De heer Vandyck zei dat men jaagt naar primeurs en dat men geen dubbele controle meer uitvoert. Kijk- en leescijfers voeren de boventoon. Lossen bijkomende middelen de problemen dan wel op? Is er bij de geschreven pers, de regionale en openbare televisie een link tussen kwaliteit en middelen? Het protocol met de kranten en tijdschriften werd jaren geleden afgesloten omdat de kranten noodlijdend waren. Dat helpt blijkbaar niet.

Wie is er fout, de media of het beleid? Men geeft nog weinig politieke berichtgeving, zeker wanneer het over inhoudelijke debatten gaat. Men houdt blijkbaar meer van politiek spektakel. Zouden we niet beter een protocol afsluiten met de geschreven pers waarbij we hen de verbintenis laten aangaan fulltime journalisten aan te werven die een specifieke opdracht uitvoeren? Ik zou ook graag van de vier sprekers horen welke concrete aanbevelingen zij hebben. Er wordt al jaren gepleit voor een redactiestatuut. Zo een statuut verhoogt echter de kwaliteit niet.

De heer Jo Vermeulen : De vier sprekers associëren nogal gemakkelijk kwaliteit met de inhoud of met de boodschap. Is dat geen zware misvatting? Mijnheer Kerkhofs, in uw inleiding had u het over de goede manieren. In een feuilleton zoals de Simpsons worden alles behalve goede manieren getoond. In zijn genre is het echter een pracht van

een serie. Maakt u niet teveel abstractie van het feit dat jongeren via een bepaalde code en met een bepaalde kennis naar zo een feuilleton kijken? Het is geen uitnodiging voor ouders om hun kinderen zo te behandelen of omgekeerd. Ook in sprookjes gebeuren gruwelijke zaken. Kinderen kennen of leren die codes. De Bijbel staat ook vol nare verhalen. Gelovigen weten hoe ze daar mee moeten omgaan. Het is gevaarlijk om de inhoud als criterium te nemen.

Mijnheer Vandyck, u reikt met de vereniging jaarlijks de prijs van de TV-kritiek uit. Ik neem aan dat dit via stemmingen gebeurt. Hanteert u andere criteria of worden de subjectieve meningen van een aantal journalisten opgeteld? Misschien kunt u ons zeggen op welke basis we programma's moeten beoordelen.

Mijnheer Goossens, u zei dat in de soaps een aantal zaken worden gezegd alsof ze de normaalste zaak van de wereld zijn. Kan dit wel een criterium voor kwaliteit zijn? Onlangs kon men op Canvas de serie over de familie Steenfort zien. Het feuilleton is een aaneenschakeling van moord, afpersing, overspel, faillissementen, enzovoort. Toch is dat een schitterende reeks. Er is echter meer miserie in te zien dan in een doordeweekse aflevering van Familie. Een aantal onderwerpen zijn door duizend kunstenaars geschilderd. De kwaliteit wordt bepaald door het ritme, de compositie, belichting, enzovoort. Het onderwerp heeft er echter niets mee te maken. In de media staat men op dat vlak blijkbaar nog nergens.

De heer Miel Verrijken : Mijnheer Kerkhofs, de eerlijkheid op Europees gebied is niet toevallig. Ik vraag me af of daar geen samenzwering achterzit van mensen die uit eenzelfde milieu komen of eruit werden gerekruteerd. Onmiddellijk na WO II, wanneer men kon verwachten dat de haat veel groter zou zijn dan nu het geval is, heeft Europa een ongelooflijke breeddenkendheid en idealisme aan de dag gelegd. Na de EGKS en de idee van een Europees leger, werd in 1957 de EEG uitgedacht. Dat werd op dat moment kritiekloos door de media gevolgd. Dat had natuurlijk ook te maken met het heersende anticommunisme.

In Europa bestond daar een eensgezindheid over die nu totaal ontbreekt. Ik geef dat onmiddellijk toe. Uit artikel 82 van het Verdrag van Rome blijkt duidelijk dat dit liberalisme tot en met is. De pers, toen het enige medium, heeft dat toen aanvaard. Nu zwijgt men Europa dood en zijn er zelfs zeer duidelijke anti-Europese kenmerken. Is dat nog een toeval? Ik denk van niet. Het is een samen-

zwering van een zeer beperkte groep, die zich vanaf de start anti-Europees heeft opgesteld.

Professor Kerkhofs, u spreekt ook over een zeer antireligieuze ingesteldheid van de media en de staatstelevisie. Is dat nog wel toeval ? Zou dat ook geen samenzwering zijn ? Ik verwijs ook naar de situatie in de gezondheidszorg. Zou er ook daar geen sprake zijn van een samenzwering ?

Ik heb trouwens nog een argument voor zo een samenzwering. Vindt u het normaal dat de grond van onze civilisatie, de Romeinse en de Griekse beschaving, momenteel zo wordt genegeerd ? Kennis van die beschavingen is echter noodzakelijk om onze Europese beschaving te begrijpen. Op enkele generaties is men erin geslaagd om het Latijn en het Grieks uit onze samenleving zo goed als te doen verdwijnen. In groot contrast daarmee heeft het joodse volk op enkele generaties tijd iedereen Hebreeuws geleerd.

Ik ben het niet eens met wat u zegt over verdraagzaamheid. U stelt dat we in Europa onvermijdelijk naar een islamitische samenleving evolueren. Ik heb ook mijn twijfels over uw statistieken. In 1965 verkondigde Milton Friedman het einde van de handarbeid in de hoogontwikkelde landen. Men heeft toen massaal laaggekwalificeerde handarbeiders ingevoerd.

Als u gelijk hebt, krijgen we weldra het einde van Europa in zicht. Ik ben het niet met u eens omdat het Europese 'genie' altijd al een oplossing heeft gevonden voor nieuwe toestanden. De Europese beschaving heeft dus een vindingrijkheid ten aanzien van nieuwe uitdagingen. Denkt u dan niet dat er ook wel een oplossing zal komen voor het probleem van de denataliteit ? Zou die denataliteit overigens ook niet te maken kunnen hebben met een soort van fatalisme of levensmoeheid ?

Eigenlijk vind ik die oplossing van de Verenigde Staten zo slecht nog niet. Die publieke televisie van de VS boeit me. Er is bijvoorbeeld het feit dat die publieke televisie geen staatstelevisie is. Ze wordt immers gesponsord door grote bedrijven, zoals Philip Morris. In Amerika is die televisie opnieuw goed geworden omdat men op een bepaald moment die laagheid niet meer kon verdragen. Dat zullen we ook in Europa meemaken.

We hebben hier trouwens al de boeiende Europese zender Arte. Ik wil trouwens een tip geven. Pas vanaf 11 uur 's avonds worden de programma's op de meeste zenders goed. Dat geldt zowel voor de BBC als voor de Vlaamse zenders. Het aantal kij-

kers vermindert, en de kwaliteit stijgt. Arte is natuurlijk de hele dag genietbaar.

Ik heb nog een laatste opmerking. Een regionale zender zoals ATV in Antwerpen voert elke dag georganiseerde propaganda tegen mijn partij. Vindt u dat zoiets nog aanvaardbaar is ? De hoofdredacteur van die zender komt uit een bekende verbeterde linkse krant. In een interview heeft hij al gezegd dat hij wat ons betreft niet objectief wil zijn. Zijn zulke mensen wel geschikt om televisie te maken ?

De voorzitter : De heer Keulen heeft het woord.

De heer Marino Keulen : Enigszins provocerend zou ik de heer Vandyck willen zeggen dat, als een klein land kleine mensen heeft, dan ook het aanbod aan talent wellicht beperkter is. In ons land is de leescultuur van kranten zeer klein. In Groot-Brittannië zijn de mensen een stuk minder welvarend. Maar daar kopen vele mensen twee of drie kranten per dag. Hier daarentegen lezen vele mensen die verantwoordelijke functies uitoefenen, gewoon geen kranten, en ze durven dat dan ook spontaan bekennen. Dat zegt veel over ons volk en zijn cultuur.

Men is niet alleen verantwoordelijk voor wat men doet, maar soms ook voor wat men laat gebeuren. Ik kom uit de provincie waar uw krant het erg goed doet. Ik loop nu het risico om mezelf in de vingers te snijden, maar ik stel vast dat de foto met de blote borsten van Cisco Kid in een tijdsspanne van acht dagen al vier of vijf keren in uw krant is gepubliceerd. Wie houdt hier wie voor de gek ? Er loopt daar toch iets fout.

De heer Goossens en de andere sprekers kunnen misschien iets zeggen over de invloed van de commercialisering op de kwaliteit van het redactionele werk. De heer Goossens is jarenlang de grote baas geweest van het huis van vertrouwen aan de Reyerslaan. Ik had de indruk dat de Reyerslaan destijds de kijker niet altijd ernstig nam. Een programma als 'Kunstzaken' had precies de bedoeling om de mensen vooral diets te maken dat kunst iets verheven was, en onbereikbaar was voor de gewone burger. De presentatie en de toon van dat programma was uitermate elitair. Men stelde kunst niet voor als iets toegankelijk en attractiefs, integendeel.

Ik ben de laatste om VTM te idealiseren. Maar vroeger keek Vlaanderen massaal naar de Nederlandse zenders. Mies Bouwman en Berend Boudevijn waren ook in de Vlaamse huiskamers iconen. Ook informatieprogramma's zoals het KRO-pro-

gramma Brandpunt werden hier bekeken. Dat gebeurt nu niet meer. Dat mag worden gezegd als men het heeft over de komst van VTM en over de eventuele onzalige gevolgen ervan voor Vlaanderen.

Mevrouw Margriet Hermans : Iedereen heeft zijn eigen redenen om televisie te kijken. Niet iedereen is gemotiveerd om naar bepaalde programma's te kijken. Ik veronderstel dat hier allemaal heel slechte tv-kijkers zitten, zoals trouwens de hele groep van actieve 30- tot 55-jarigen dat is. Het is spijtig dat er over de grootste groep van kijkers – de ouderen – zo weinig studiewerk wordt verricht. Ik pleit niet voor aparte programma's voor ouderen, want dat zou erg dom zijn. Maar hun mening wordt nooit gevraagd, hoewel ze toch de grootste klantengroep zijn. Wanneer wordt dit verholpen ?

De heer Vandyck stelt dat het aan de kant zetten van ouderen ten voordele van jongeren wordt goedgepraat door over 'kweekvijvers' te spreken. Ook de VRT heeft dat argument enkele jaren geleden gebruikt. De VRT wilde een kweekvijver zijn voor diegenen die in de toekomst het medialandschap vorm zullen geven. Maar we stellen wel vast dat er in die kweekvijver alleen maar jonge mensen terechtkomen. Vooral de iets oudere vrouw vliegt van het scherm af. Let wel : ik spreek hier absoluut niet over mezelf. Mensen worden al vlug als versleten beschouwd, hoewel het om zeer waardevolle personen met veel ervaring gaat. Hebt u concrete voorstellen om die mensen productief in te schakelen ? En er is meer dan het financiële aspect. Zo is er ook de aanwervingsstop in de openbare instellingen. Vele mensen die daar werken, kunnen het eigenlijk allemaal niet serieus nemen, want ze weten dat ze nooit een vaste job zullen krijgen.

Een van mijn stokpaardjes is sport op tv. Wie sport kijkt op tv, doet meestal zelf niet aan sport. Is het echt nodig dat een openbare omroep zoveel miljoenen besteedt aan voetbal ? De Vlaamse vrouwen zijn daar echt niet gelukkig mee. Moeten we echt brood en spelen organiseren, en er dan ook nog financieel voor opdraaien ? Moet de gemeenschap voor dat alles financieel opdraaien ? Zou men sportmanifestaties zoals de Olympische Spelen niet op een aparte sportzender kunnen uitzenden ?

De heer André Denys : Moeten we ook niet waarschuwen voor tv-verslaving ? Zou men dat niet kunnen tegengaan door in de opvoeding dat probleem aan te kaarten ? Dat kan zowel op school als door de media gebeuren. Gisteren was ik op be-

zoek bij een echtpaar dat de televisie had verkocht. Die mensen zegden dat hun communicatie erop was verbeterd. Ook de eerste burger van het land heeft geen televisie. Maar hij heeft het toch ver gebracht ! (*Gelach*)

De heer Jan Kerkhofs : Mevrouw Hermans heeft groot gelijk. Sport is commercie, en televisie promoot dat. Wetende wat Ronaldo verdient, zou ik als jongetje van twaalf dat goed voetbalt, er ook naar streven om stervoetballer te worden. En dan kan men zich afvragen of dat met onze maatschappelijke waarden overeenstemt. Toch deel ik uw zorg.

Tegen de heer Verrijken wil ik het volgende zeggen. Ook u zult binnenkort betalen met de euro. U hebt de heer Monnet over het hoofd gezien, naast Adenauer en zo. Volgens een kleine sekte in Engeland zijn het natuurlijk weer de Jezuïeten die achter Europa zaten.

Ik ga in op de vragen van de heer Denys, want die gaan over enkele cruciale problemen. Lang voor het bestaan van de televisie maakte Shakespeare toneelstukken, waarin er op het einde sprake was van enorm veel lijken nadat er vaak enorm veel overspel en andere daden waren gepleegd. Nochtans bewonderen en lezen we Shakespeare nog steeds. De vraag rijst in dit verband wat waarden en normen nu precies zijn. Met dit gesprek willen we helpen die waarden en normen kwalitatief aan te brengen in de media.

Ik wil enigszins ingaan tegen de standpunten van de heer Denys. Zonder een openbare omroep die weerspiegelt wat er diepgeworteld bij de bevolking leeft, zou mevrouw Hermans gelijk krijgen. Dan gaat het geld alles bepalen, zoals de macht alles heeft bepaald in Rusland en China. Ik weet sinds lang wat geld in de wereld betekent. Men kan ermee omkopen ; men chanteert erom. Er moet een tegengewicht zijn voor de commerciële wereld, waar men hoe dan ook steeds het financiële aspect bekijkt. Dat tegengewicht vormen nu net de openbare radio en televisie. Dat is heel belangrijk, niet alleen voor de Vlaamse cultuur, maar ook voor de Europese. Men moet er zo voor zorgen dat de eigenheid van onze cultuur niet verloren gaat.

Onlangs las ik het boek 'East and West' van Chris Patten, de oud-gouverneur van Hong Kong. Hij beschrijft daarin de diepere waarden van Europa, die men ook terugvindt in Azië. Als Europeanen moeten we die durven beklemtonen. Het Handvest van de Rechten van de Mens en latere handvesten zijn van wezenlijk belang voor de toekomst van de we-

reld. Als Europeanen zullen we in de toekomst al niet veel te betekenen hebben : Zuid-Amerika en Azië zullen ons voorbijstreven, numeriek en financieel. Maar als we aan die waarden vasthouden, dan hebben we tenminste nog iets te geven, en meer dan Griekenland destijds aan Europa heeft gegeven.

Wat over de weerbaarheid werd gezegd, klopt weliswaar, maar wanneer er niet aan minstens één zonder waarden worden meegegeven, dan zal die weerbaarheid vlug verloren gaan. Dan worden we geconfronteerd met mensen zoals de heer Berlusconi, met gevolgen zoals die in Italië bekend zijn. Italië is toch een speciaal land, zelfs al is het 'ge-doopt'.

De heer Cas Goossens : Ik maak gebruik van het feit dat Chris Patten werd vernoemd om een paar punten te illustreren. Patten heeft als laatste gouverneur van de kroonkolonie Hong Kong zijn memoires geschreven. Voor de publicatie had hij een overeenkomst met de uitgeverij HarperCollins. Dat is uiteindelijk niet doorgegaan omdat Patten in zijn memoires hoogst onvriendelijk was voor de Chinese autoriteiten. Rupert Murdoch, die de Chinese autoriteiten nodig heeft om met zijn Star Television vanuit Hong Kong Zuid-China te bestrijken, is immers niet alleen eigenaar van de krant The Sun, die met zijn 4 miljoen exemplaren achter Tony Blair is gaan staan, maar ook van HarperCollins. De grote conglomeraten die gegroeid zijn uit de machtsconcentratie van de media gaan niet alleen steeds meer radio en televisie beheersen, maar strekken hun tentakels nog veel verder uit. Daaraan moet iets worden gedaan. Ik heb helemaal niets tegen commerciële concurrentie in de televisiewereld, wel tegen de excessen van die commerciële concurrentie.

De heer André Denys : Betekent dit dat op Vlaams niveau de machtsconcentratie in de krantenwereld een gevaar kan vormen ?

De heer Cas Goossens : Ik heb het hier over de internationale concentratie. Ik geef een voorbeeld : als het Nederlandse UPC SBS overneemt, dan neemt het ook VT4 over. Wie zal er over 4 jaar in staat zijn de Vlaamse rechten voor de Wereldbeker Voetbal te kopen als de wereldrechten nu in hun totaal 70 miljard frank kosten ? Als het Vlaamse aandeel voor die rechten zo hoog ligt, zullen noch de VTM noch de VRT die kunnen betalen. Het kan dat er dan een groot conglomeraat, waarvan VT4 samen met SBS deel uitmaakt, bijvoorbeeld die rechten kan kopen. Daar zit immers een kapitaal achter waar geen enkele regering hier tegenop kan.

Over die concentratie heb ik het. Als dit zich verder mag ontwikkelen zal niet alleen de VRT, maar ook de VTM erdoor worden bedreigd. Daarom vind ik zo belangrijk dat de heer Decaluwe vraagt wat er concreet moet worden gedaan. Momenteel moet er op internationaal, Europees niveau vooral worden geijverd voor het indijken van die excessen, van die commerciële macht van de conglomeraten. Er moet een sociaal-culturele correctie op die vrije televisie-economie komen : we leven immers toch ook in een sociaal gecorrigeerde markteconomie ?

De heer Jan Kerkhofs : Men had het daarnet over het te elitaire karakter van sommige programma's. Men vergeet echter dat het aantal mensen dat hoger onderwijs heeft genoten in de voorbije 25 jaar enorm is toegenomen. Werd al dat geld dan zo verspild dat al die mensen nog geen ernstig programma kunnen volgen ? Ik heb de indruk dat we de mensen vaak als dommer beschouwen dan ze zijn. Zelfs mensen die niet hebben gestudeerd zeggen : waar willen ze ons nu weer mee bedriegen ? Dat is luidens onderzoek de doorsnee reactie van veel Belgen, die bijna niemand meer vertrouwen buiten de eigen familiekring. Moeten we die mensen niet wat ernstiger nemen en hen complexe problemen op een verstaanbare manier brengen, zodat ze beter in staat zijn te oordelen en hersenspoeling te vermijden ? Zo blijven ze immers democratisch gezind.

De voorzitter : De heer Cas Goossens heeft het woord.

De heer Cas Goossens : Ik ben het in essentie eens met professor Kerkhofs, maar ook met de persoon die de vraag heeft gesteld of onze kunstzakenrubriek vroeger niet te elitair was, in de zin van te weinig toegankelijk. De kunst van een massamedium – wat iets anders is dan de kunst van een tijdschrift dat voor een beperkte doelgroep is bestemd – bestaat erin de uitdrukking toe te passen die ik al duizend keer heb gebruikt, namelijk 'making good programmes attractive and popular' zonder dat het wezen wordt verraden van die artistieke kwaliteit. Hetzelfde geldt voor amusementsprogramma's waaraan een meerwaarde kan worden gegeven zodat ze niet triviaal, banaal of vulgair worden. Die meerwaarde kan zorgen voor een spirit zodat de meer eisende kijker daarvan kan genieten. Een prachtig voorbeeld van democratisering van cultuur is de schitterende verfilming van de Couperus-serie die op een prachtige manier in beeld werd gebracht zonder toegevingen te doen aan de publieke smaak en met respect voor de artistieke kwaliteit, zonder dat het elitair overkwam. Mijn ouders – die

nooit een boek van Couperus in handen hebben gehad – waren werkelijk aan het beeld gekluisterd om te kijken naar literatuur die dank zij het medium televisie ter beschikking werd gesteld van een enorme massa die daar vroeger geen toegang toe had. Het zou een schitterende bijdrage zijn indien we ervoor konden zorgen dat de televisie zich niet blauw hoeft te betalen aan voetbalrechten en dergelijke meer, maar het geld kon besteden aan de productie van dergelijke prachtige series.

De heer Miel Verrijken : Wat u zegt, is heel juist. Toch wilde ik het nog even hebben over kunstprogramma's in de echte zin van het woord, wat dus iets anders betekent dan het verfilmen van literatuur. Een schitterend voorbeeld is de Engelse reeks 'Renaissance' die tien jaar geleden de hele wereld is rondgegaan. Daarbij werd moeilijke kunstgeschiedenis op een toegankelijke wijze aan het grote publiek uitgelegd.

De heer Cas Goossens : Onze Rubens, Breugel en Van Eyck kan daarmee worden vergeleken.

De heer André Denys : Professor Kerkhofs heeft terecht verwezen naar de ontwikkeling van het onderwijs. Mijns inziens ligt het beste instrument in het 'populair' maken van 'good programmes' in de link met het kijkers- of luisteraarspubliek omdat dat de beste waardemeter is om na te gaan of men er niet 'te ver boven of onder' zit.

Ik zou dit willen illustreren met twee program-ma-voorbeelden. VT4 heeft ooit een programma uitgezonden waarin gedurende een uur diepzinnige politieke interviews werden afgenomen door Paul Goossens en Jan Schodts. Dat programma werd echter wegens een gebrek aan kijkers afgevoerd. Op zondagvoormiddag loopt nu op Kanaal2 het programma WitZwart waarbij op een haast statische manier over een actueel thema en over politiek wordt gepraat door twee genodigden met elkaar te confronteren en de kijkers vragen te laten stellen. Welnu, dat programma haalt meer kijkers dan De Zevende Dag. Ik denk dan ook dat uw voorstel om de zaken weer langer, uitgebreider en diepzinniger aan te pakken, minder mensen zal aanspreken en dit ondanks hun hogere vorming. Ik wil daarmee niet zeggen dat ikzelf gekant ben tegen een meer diepzinnige benadering. Ik vrees enkel dat dit niet beantwoordt aan wat de mensen echt verlangen.

De heer Jan Kerkhofs : Het gezond verstand zelf gebiedt mij daar onmiddellijk mee akkoord te gaan. Toch wens ik daar twee opmerkingen bij te formuleren.

Ten eerste moet de pedagogische lat wat hoger worden gelegd. U kunt dit vergelijken met de sport. Ook daar wil men steeds over een iets hogere lat springen. Ten tweede moet aan het publiek begrijpelijke, dus goedvertaalde informatie worden aangeboden. Deze beide gegevens samen zouden moeten resulteren in het verzorgen van duidelijke programma's waarin een ingewikkeld probleem genuanceerd kan worden weergegeven. Een voorbeeld van een materie waarin ikzelf vrij goed thuis ben, is de bio-ethiek. Over dat onderwerp wordt veel verteld, maar er worden ook verstandige dingen over gezegd. Het is onze taak de mensen te doen inzien dat dit voor de toekomst van de mensheid én van de menswaardigheid een bijzonder belangrijke aangelegenheid is. Zoiets kunnen we echter niet in één minuut uitleggen en daarom moeten we streven naar een evenwichtige programmering om dergelijke zaken mondjesmaat duidelijk te maken.

De voorzitter : De heer Vandyck heeft het woord.

De heer Jaak Vandyck : Mijnheer Keulen, wordt er in Vlaanderen inderdaad minder gelezen ? Hoewel de cijfers uw stelling misschien bevestigen, ben ik daar niet zo zeker van. Ik wil er ook op wijzen dat Vlaanderen een bijzonder krantengamma heeft dat nergens anders ter wereld bestaat. Frankrijk heeft bijvoorbeeld L'Equipe als sportkrant, terwijl Italië onder meer de Gazzetta dello Sport heeft. Een Nederlander leest twee kranten : een nationale krant en een regionale krant. In België vinden we geen sportkranten en regionale kranten meer, maar ondertussen is elke krant hier ook voor een groot of een minder groot deel ook een sportkrant geworden. Het kenmerk van de meeste Belgische kranten is hun driedigheid geworden : een nationale katern, een regionale katern én een sportkatern. Onze lezers krijgen dus drie kranten voor de prijs van één. Dit verklaart waarom de leescijfers bij ons lager liggen dan in de landen waar die scheiding wordt toegepast. Toch wil ik ons lezerspubliek niet hoger inschatten dan het werkelijk is. Er wordt inderdaad te weinig gelezen.

Wat uw meid aan de cornervlag in het stadion van Racing Genk betreft, wil ik het volgende kwijt. Ik mag dat dan wel graag zien, toch is het vreselijk. Ik vind het ook heel erg dat populaire kranten een enorme aandacht besteden aan de verkiezing van een Mister Belgium Gay. Waar zijn we in godsnaam mee bezig ? Enkele maanden geleden was er bij mijn krant een discussie omdat een Limburger die ooit Mister Belgium is geweest, op een naaktkalender ging staan. Hij kreeg zes kolommen, inclusief vier of vijf foto's. Dat is onzin. We stellen evenwel

dagelijks vast dat er voor het binnenlandse politiek nieuws steeds minder plaats is.

Het probleem is de tijdgeest, de mentaliteit. De jongste vijftien jaar doen VTM en Het Laatste Nieuws het goed, en iedereen holt achter die aanpak aan. Het wordt steeds platter. Ik wil een andere krant maken, maar ik ben maar een pion en ik moet de verhalen schrijven die mijn bazen willen. Voor nieuwsschefs, eindredacteuren en hoofdredacteuren luidt het motto : hoe populairder, hoe liever. Ik heb de grootste moeite om over een interessante uitzending van Panorama of Overleven twintig lijntjes kwijt te raken, maar als Joyce De Troch in haar blote kont staat, kan het niet meer op. Dat is een ernstig probleem. Ik hoop dat u, als hier volgende week uitgevers komen, klaar en duidelijk zegt dat dit u niet zint. Daar zijn ze gevoelig voor. Vroeg of laat moeten ze bij u te biechten komen voor subsidies en regelingen. Uit uw ongenoegen dan maar.

Mevrouw Hermans, ik heb helemaal niets tegen kweekvijvers, integendeel. Jonge mensen moeten zoveel mogelijk kansen krijgen. Het gaat echter om hun sociaal statuut. Ze worden ingeschreven als zelfstandigen, terwijl ze dat helemaal niet zijn. Laat hen maar proberen om te zien hoe zwaar ze wegen, maar werk zoals de VRT met jaarcontracten of zo. Dan is het sociaal gezien perfect in orde.

De 'versleten paarden' verdienen soms wel eens een trap. Ze zijn uitgeblust, en ik heb er niet veel medelijden mee. Er zijn echter veel goede mensen die de bons krijgen, omdat ze te duur zijn geworden. Voor dezelfde prijs heeft de baas twee beginnelingen. Over dat probleem zou op syndicaal niveau moeten worden gepraat. De barema's kunnen worden aangepast, zodat de jongeren al vroeger meer verdienen, terwijl de ouderen vroeger aan hun plafond komen. Maar iemand van meer dan 50 jaar eruit gooien omdat hij te duur is geworden, is onheus. Overigens gaat niet alleen de man eruit, maar ook zijn knowhow en ervaring. Enkele maanden geleden stierf Amalia Rodriguez. Op mijn afdeling was ik de enige die wist wie dat was. Dat is het gevolg van de eeuwige verjonging.

De heren Vermeulen en Decaluwe hebben gesproken over kwaliteit en inhoud. Ik heb er geen moeite mee dat de zaken op een luchtige manier worden gebracht. Mijnheer Denys, ik heb ook geen moeite met de aanpak van het programma Koppen. Hoe pessimistisch we vandaag ook waren, en hoeveel kritiek we ook spuien, elke avond brengt de televisie wel iets dat de moeite waard is. Het is

niet alleen Familie en Sergio, er is heel wat meer te zien.

We kennen jaarlijks de prijs van de radio- en televisiekritiek toe. Die wordt niet weggegeven aan het populairste programma, maar aan naar ons gevoel het beste programma. Dat hoeft niet het meest ernstige programma te zijn. Alles Kan Beter heeft vorig jaar gewonnen, dit jaar was het Het Leven zoals het is, Kinderziekenhuis. Dat was niet zo leuk en de kijkcijfers vielen tegen. De mensen kijken niet graag naar kinderen die aan kanker sterven. Maar dit was op een vakbekwame manier gemaakt, met een groot inlevingsvermogen, goede beeldvorming, sereniteit, en eerbied. Bij de definitieve toewijzing vonden we allemaal dat precies dat de functie van televisie is. Daar worden mensen beter van.

De voorzitter : De heer Vermeulen heeft het woord.

De heer Jo Vermeulen : U zegt dat, naar uw aanvoelen, dat programma de prijs verdiende. Hoe komt die bekroning tot stand ? Zijn er criteria ?

De heer Jaak Vandyck : Er zijn geen duidelijke criteria. In december komen we samen voor de nominaties. Er worden programma's voorgedragen, waarover wordt gediscussieerd. Na de discussie is er een eerste stemronde, volgens de beproefde formule van het Eurovisie Songfestival, met een quotering met 12, 10, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, en 1 punten. We maken een lijstje en beginnen opnieuw te discussiëren over de rangschikking. Daarna wordt een tweede keer gestemd. Dat levert per categorie vijf genomineerde programma's op. Bij de definitieve toewijzing in januari of februari wordt er opnieuw gediscussieerd en zijn er drie stemronden over de vijf televisieprogramma's, de vijf radioprogramma's, en de vijf jeugdprogramma's die genomineerd waren.

De voorzitter : Mevrouw Van Hecke heeft het woord.

Mevrouw Mieke Van Hecke : U zegt dat er geen criteria zijn. Dat betekent dat er een algemeen waardebeseft is bij iedereen, waaraan de doorsneekwaliteit wel zal beantwoorden. Acht u het, alle vier, überhaupt mogelijk om objectieve criteria aan te geven waaraan kwaliteit kan worden getoetst. Of maakt de subjectiviteit van velen een objectiviteit uit ? Dat kan ik uit uw uiteenzetting niet opmaken.

De voorzitter : De heer Denys heeft het woord.

De heer André Denys : In het voetbal bestaat er enerzijds de Gouden Schoen, die zonder bepaalde criteria wordt toegekend op basis van het oordeel van een groot aantal journalisten. Anderzijds bestaat er de Gouden Elf, waarvoor er wel criteria zijn. Kan het systeem van de Gouden Elf worden toegepast bij de beoordeling van de kwaliteit van televisie ?

De heer Jaak Vandyck : Dat is misschien mogelijk. Maar ik weet niet of dat een beter resultaat zal opleveren. Ik heb ook geen concrete aanbevelingen, zoals de heer Decaluwe vroeg. Ik voel veel voor wat de heer Goossens heeft gezegd, namelijk dat er naar het model van Groot-Brittannië kan worden bijgestuurd. Zoals er een sociale wetgeving is, mag er ook een mediawetgeving zijn om te corrigeren. Wat daar in moet staan, is uw werk.

De voorzitter : De heer Nikken heeft het woord.

De heer Peter Nikken : Ik ben al jaren bezig met jeugdtelevisie. Jaarlijks reiken we de Kinderkast TV-prijs uit voor Nederlandstalige programma's. Er is een vakjury die wordt samengesteld uit mensen vanuit de wereld van televisie of opvoeding. Die bekijken concreet de door de omroepen ingezonden programma's. Ook zij komen zonder criteria tot een beslissing. De room komt wel bovendien, al is kwaliteit een heel subjectief gegeven. Binnen groepen heeft men echter een basisidee over wat als goed wordt beschouwd. Bij de Kinderkast-prijzen hebben we een jeugdjury waarbij kinderen oordelen. We gaan naar scholen met concrete programma's en tonen ze aan de kinderen, in de klas. Op basis van vaste criteria kennen de kinderen punten toe aan deze programma's. De criteria zijn onder meer begrijpelijkheid, esthetische kwaliteit (waaronder geluid en acteurprestaties), realiteitswaarde, enzovoort. Op basis van de toegekende punten wordt een winnaar aangeduid.

Voor mijn proefschrift heb ik ook een korte analyse gemaakt van verschillende prijzen die worden toegekend voor de beste jeugdprogramma's. Daar worden soms wel criteria toegepast, die weliswaar niet door onderzoek zijn vastgelegd.

De heer Cas Goossens : Het is inderdaad bijzonder moeilijk kwaliteit te definiëren. De formule 'Gouden Elf' of 'Gouden Schoen' kan niet zomaar worden toegepast voor radio en televisie omdat het over een ander genre van activiteit gaat.

Wat kwaliteit betreft, zal ik enkele elementen geven waarmee rekening kan worden gehouden. Negatief gedefinieerd is kwaliteit de afwezigheid

van banaliteit, trivialiteit en vulgariteit. Positief gedefinieerd staat kwaliteit voor vakmanschap. Dat is een belangrijk element in alle sectoren. Ik geef een voorbeeld. Ik heb destijds enorm genoten van de afleveringen van Slisse en Cesar in twee versies, met enerzijds Robert Marcel en Jos Gevers en anderzijds Ward De Ravet en Jan Reusens. De derde versie was verschrikkelijk. Met hetzelfde gegeven maar met een slechtere kwaliteit en minder vakmanschap krijgt men dus een totaal ander resultaat. Waarom zou een commerciële zender ook geen programma als Schalkse Ruiters kunnen maken in de plaats van Nonkel Jef ? Ook daar stellen we immers een verschil in kwaliteit vast. Natuurlijk speelt geld daar ook zijn rol.

Moet kwaliteit dan per se worden gekoppeld aan geld ? Niet altijd. Destijds waren er op de Franse televisie de historische uitzendingen van Henri Guillemin. Voor de camera werd één kop geplaatst. Die pratende kop bracht schitterende televisie omdat het een personality was. Dit was een van de beste en goedkoopste programma's die de Franse televisie heeft gemaakt.

Het spreekt echter voor zich dat geld vaak wel een rol speelt voor de kwaliteit van een programma. Wanneer de BBC, die beschikt over een budget van 120 miljard frank, de Slag van Hastings verfilmt, dan gebruikt hij daarvoor 300 paarden. Wanneer de Oostenrijkse televisie, die een budget van 30 miljard heeft, de cavalerie laat galopperen in een of andere Napoleontische oorlog, dan gebruikt ze daarvoor 30 paarden. Wanneer wij de Gulden sporenslag verfilmden, dan deden we dat met drie paarden. Een uur televisie maken voor 55 miljoen Britten of voor 5,5 miljoen Vlamingen kost in wezen evenveel.

Natuurlijk is met 120 miljard frank meer mogelijk dan met 9,5 miljard frank. De afdeling drama van de BBC heeft hetzelfde budget als heel de VRT voor twee volledige televisie- en zes volledige radionetten.

De heer Decaluwe vraagt of ik een aantal concrete aanbevelingen kan meegeven voor de verdediging van de kwaliteit. Welnu, ik geef u zes suggesties.

Ten eerste is het belangrijk dat in ons land zoiets als een 'commissie Pilkington' in het leven wordt geroepen.

Ten tweede moet worden overwogen of geen soort van 'authority' moet worden ingesteld die waakt over de kwaliteit van de openbare omroep en de commerciële omroep.

Ten derde moet de totaliteit van het kijk- en luistergeld, aangepast aan de behoeften van de openbare omroep waarvan de taak wordt beschreven door dit gremium, integraal naar die openbare omroep gaan. Men kan daar zelfs een goede score inzake populariteit behalen door de televisietaksen te verminderen. Het kijk- en luistergeld in Vlaanderen ligt immers heel hoog.

Ten vierde moet vooral op Europees vlak worden gewerkt aan een politieke, sociaal-culturele correctie op het commerciële overwicht. In Europa is de tendens nog steeds dat er sprake is van oneerlijke concurrentie wanneer de overheid een openbare omroep subsidieert. Er is al vooruitgang geboekt met de verklaring van Amsterdam. De grotere discriminatie is echter dat de macht van die commerciële agglomeraten zo groot is geworden, dat de openbare omroep geen kans meer heeft om mee te dingen in dat commerciële spel. In elk geval moet de betoelaging door de overheid alleszins worden gegarandeerd.

Ten vijfde, wanneer ARTE door de samenwerking van Duitsland en Frankrijk kwaliteit bereikt, waarom zouden wij dan ook niet proberen in de geest van het Europese ideaal : 'eenheid in verscheidenheid en verscheidenheid in eenheid' met alle kleine omroepen van Europa samen te werken aan een soort van ARTE van de kleinere omroepen. Deze produceren allemaal wel goede zaken. Wanneer men die programma's dan in Europa uitzendt, zouden wij er zo toe kunnen bijdragen dat we de diversiteit van de Europese cultuur en onze identiteit demonstreren.

Ten zesde, sportuitzendingen kosten inderdaad veel. Eurosport, dat door de openbare omroepen werd opgericht, zou hiervoor de oplossing kunnen bieden. Men zou die omroep zo moeten steunen of laten evolueren dat hij het derde net van de openbare omroep in Vlaanderen wordt, waarop dan de grote evenementen worden uitgezonden.

De heer Jan Kerkhofs : De opmerking van de heer Goossens over vakmanschap klopt. Het gaat echter niet enkel over techniek of over kunde maar ook over de inhoud. Wat betekenen in dat verband waarden en normen ? Die hangen af van culturen. In Amerika scoort vrijheid hoger dan in Europa. Gelijkheid staat dan weer hoger aangeschreven in China en Rusland. Absolute waardeschalen bestaan misschien in dromen maar niet in de realiteit.

De criteria die ik daarstraks heb aangehaald, zijn het resultaat van onderzoek in heel Europa. Eerlijkheid kwam overal als eerste uit de bus. Ook verdraagzaamheid was zeer belangrijk. Iedereen heeft verantwoordelijkheidsgevoel. Wanneer men die kan combineren met vakmanschap, dan staan we heel wat verder. Indien men dan hetgeen de heer Goossens heeft gezegd, kan omzetten in regels, dan kunnen we ons verdedigen tegen bijvoorbeeld Noord-Amerika. Anders gaat de eigen cultuur, de waarde van Europa en onze rol wereldwijd verloren.

De heer Cas Goossens : De heer Denys heeft een vraag gesteld over de mediaverslaving. Indien we er te exclusief van uitgaan dat succes in het volbrengen van een opdracht bij televisie wordt gemeten in termen van kijkdichtheid en marktaandeel, dan werken we die verslaving enkel in de hand.

De heer Peter Nikken : In mijn studie heb ik gevonden dat kwaliteit wordt gelijkgesteld met kijkcijfers, marktaandelen, waarderingscijfers zoals die nu traditioneel worden gemeten. Dat zijn geen goede indicatoren voor wat men kwaliteit vindt. Soaps worden door veel mensen bekeken. De meesten zullen het er echter onmiddellijk mee eens zijn dat dit genre niet echt met kwaliteit te maken heeft. Binnen dat genre is er natuurlijk ook een verschil tussen de betere en de slechtere soaps.

De heer André Denys : We mogen onze waarden niet opdringen.

De heer Peter Nikken : Ik wil enkel zeggen dat kijkcijfers slechte indicatoren zijn om kwaliteit te bepalen.

De heer Frans De Cock : Wat zijn eigenlijk waarden en normen ? Die zijn niet universeel, noch geografisch, noch in de tijd.

Mijnheer Goossens, u bent bang voor de grote conglomeraten. U gelooft te weinig in de markteconomie. Er is geen enkel imperium dat zichzelf heeft overleefd. U hebt zelf gezegd dat bepaalde zaken zoveel kosten dat er grote ondernemingen nodig zijn om ze te betalen.

Veel soaps zijn inderdaad banaal. Heel wat mensen kijken ernaar, wel wetende dat ze banaal zijn. Ze vinden het leuk om ernaar te kijken om zich te ontspannen.

De voorzitter : Ik dank de sprekers voor hun boeiende uiteenzetting en de aanwezigen voor hun komst.

De verslaggever,

Mieke VAN HECKE

De voorzitter,

Jos STASSEN
